

Aphorismata medica: quibus tam bona quam mala valetudo mulierum, praecipue utero gerentium a conceptu usque ad puerperium, depingitur ... Acc. morbos dignoscendi methodus ... Et consilium apprime necessarium in dubia praesertim re, quo tuto semper sanguis mittatur / [Sir Richard Manningham].

Contributors

Manningham, Richard, Sir, 1690-1759

Publication/Creation

Londini : J. Robinson, 1756.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/y5rauhbf>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

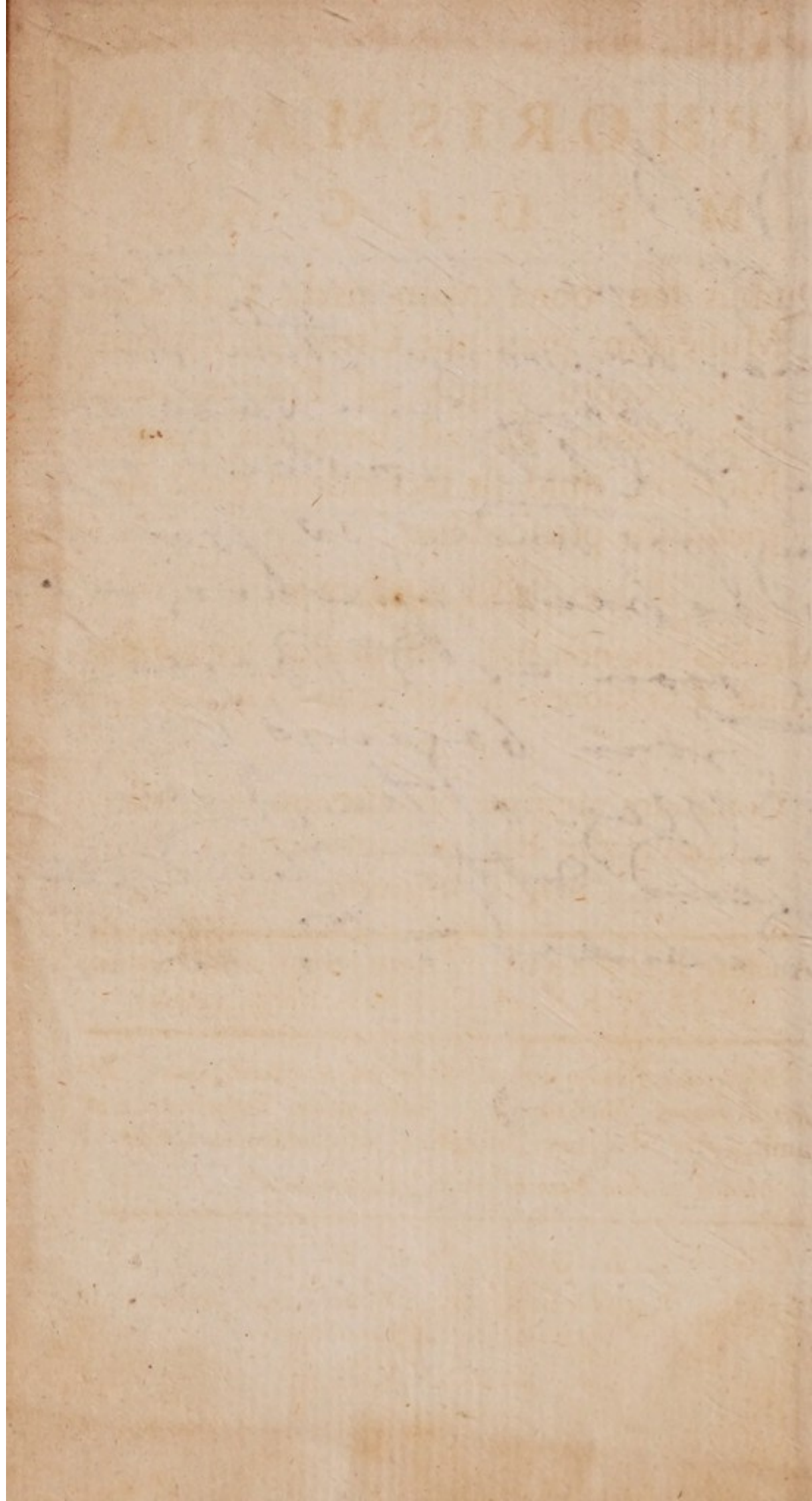
477
J Chebwoode 1756 J. 6

J. XXV Man

35262/A

N.B.

At time of labour, the same
 times happens. Then the a
 very strong pain shall come
 on, & Child instead of for-
 ing pro truded, is found
 to be beat up ward, — but
 as soon as the Bones of
 the Cranium begin to yield,
 & the Neck of the Head is
 exposed, the Child ~~protrudes~~
 advances & is born

42735

APHORISMATA MEDICA:

Quibus tam bona quam mala Valetudo
Mulierum, præcipuè Utero gerentium
à Conceptu usque ad Puerperium,
depingitur. Et ad levandos earum
Morbos, quid sit faciendum quid fu-
giendum præscribitur.

ACCESSERUNT

Morbos dignoscendi Methodus certissima
unde Curationes efficacissimæ colliguntur.

ET

Consilium apprimè necessarium in dubiâ
præsertim Re, quo tutò semper
Sanguis Mittatur.

Auctore RICHARDO MANNINGHAM, Equite,
M. D. R. S. S. et Col. Reg. Med. Lond.

*Medicina Artium reverà Omnium præstantissima; In-
scitiâ tamen Facilitantium, judicantium Temeritate, et
amissâ ferè Medicinæ Disciplinâ, ad Ludibrium recidit.*

Medici quidem Nomine multi, Reipsâ pauci.

L O N D I N I :

Apud J. ROBINSON, ad Insigne Leonis deaurati in
Vico vocato Ludgate-Street.

MDCCLVI.

APHORISMA TA

M E D I C A

... quam nulla Valendo
... Utero gerentium
... Conceptione
... et
... quid in-

...
...
...
...
...

...
...
...
...

...
...
...

...
...
...
...

...
...
...
...

P R Æ F A T I O.

QUUM nequè unquàm aliàs,
nequè usquam gentium aut
plures, aut peritiores extite-
rint Medici ; quam hodie in hac nostra
urbe. Undè etiamnùm vetus illa et
vulgaris querela, nempè, *Medicinam pene
plus quam Morbos nocere?* Pudet fanè
fateri, confitendum est tamen, quam
vera prope queruntur mortales, diù-
que sunt questi, imò in perpetuum que-
sturi sunt, nisi visum fuerit tandem ali-
quando *Legislatoribus nostris amissam re-
vocare Disciplinam* ; ut non solum pro-
desse possint periti, sed imperitos quo-
que perhibere, quo minùs obsint.

Olîm nemo nisi qui ritè didicerat, nisi testimonio comprobatus idoneo, vel *Abrotonum ægro* dare ausus est. Hodie pro suo quisque arbitrio agit Medicum, et nullius judicio commendatus, nullâ ferè artis prudentiâ instructus, rem gravissimam simul et imprimis arduam fidentèr suscipit. Hinc certè natum est opprobrium, nec deerit opprobrii materies, donec præclara hæc provincia patebit omnibus, quos lucri spes pellexerit, aut vana de se sua opinio excitaverit.

Leve equidem et ferendum esset opprobrium, si hoc solum mali indè nasceretur, si Medici modò malè audirent, nec pessimo quoque publico hæc fierent. Quod si magna sit ubique medicastrorum multitudo, aut quibus Lucella sua cariora, quam Civium Vitæ, aut quos sua adeò fallit imperitia, ut videantur sibi quisque peritissimi; et credulum adeò plerùmque vulgus, ut

arrogantissimo cuique facillimè credat ; magna inde clades oriatur necesse est, lacerentur quotidie *Reipublicæ* viscera, fortunis Cives vitisque mulctantur, et sæpenumerò non tantùm pereant, sed, quod miserrimum, trucidati pereant ; aut mancâ saltèm et malè fartâ valetudine laborantes, ægra trahant membra, vitamque non vitalem degant.

Obtestamur igitur omnibusque imploramus precibus eorum fidem, qui summæ rerum præfunt, et quibus curæ est *Salus publica*, nè fœda hæc et immania ultrà patiantur. Non, ut opinor, iniqua petimus aut indigna summo *Reipublicæ* concilio ; nec, uti spero, id auxilii, sine quo grassabitur usque impunè illa imperitorum cohors, diù desiderabimus.

Quid enim Patrum curâ dignius, quam ut plebi consulatur ? Quid magis omnium refert, quam ut rectè tueatur bona valetudo, scitè refarciatur

mala? Quid æquiùs denique, quam ut peritis id juris concedatur, ut imperitas manus coerceant, nè noceatur?

Ea est autem bonæ valetudinis vis, ut ubi adfit, multa vitæ incommoda facilè perferamus, ubi absit, nulla voluptas sincera esse possit : ut eam tanquàm fundamento cætera nitantur gaudia, quo subducto corruiat simul omnis felicitas : Non erit ergò levis apud *bonos & sapientes* viros momenti, nequè parvi æstimabunt eas rationes ex quibus maximè pendet.

Jam verò præcipuùm est in hac Arte, ut Medicus, is certe qui spem non vanam fovet, penitùs dignoscat qualis sit morbus cui se opponit, quænam sint vires medicamentorum, quæ adhibiturus est, et quid quæque officiant, deindè ut compertum habeat quibus potissimùm modis singula suas sint vires si profuerint, exhibitura ; ut indè probe intelligat quibus sit usque persistendum, quæ

quæ statim relinquenda. Atque hæc quidem *totius artis summa*. Sed ut hoc quis affiquatur, multa priùs sunt discenda, multa diligentèr perscrutanda; adhibenda est summa et assidua cura; acri opus est et perspicaci judicio: non enim temerè quivis scientiam adeò reconditam adipiscitur, nec levi saltu per ardua ferimur et impedita loca: explorato opus est, cauto pressoque grassu incedendum, ut ad summum tutò perveniri possit. Atque is demùm dignus erit cui tanta mandetur provincia, qui ab *ineunte ætate* eæ se tradiderit *disciplinæ*, undè optima artis præcepta hauriri possunt; et in iis studiis elaboraverit, quibus naturæ arcana reteguntur; qui felici ingenio diuturnam experientiam adjunxerit; et indolem animi sagacem indefesso labore excoluerit.

Non est profectò *incerta* adeò et *fortuita* res Medicina, ut imperitum vulgus

gus temerè opinatur, modo *doctis* administraretur manibus, et *subaëto* iudicio dirigatur : contrà autem temerarius sine ullo discrimine Pharmacorum usus, quod quisque statim confitebitur, pestis est certissima, nequè in gravioribus morbis, nisi perrarò, et fortè fortuna poterit prodesse : imò detur sanè *Panacea*, opus erit tamen *eodem* iudicio, ut rectè *diagnoscatur quomodo et quando* potissimùm sit adhibenda. Hinc patet quam perniciofa fiunt vel *optima remedia* audacis *medicæstri* manibus coniecta.

Illud vero certo certius, nullam nisi fortuitam indè utilitatem provenire posse, absque *Temporum* et *Quantitatum* quibus quæque debent administrari pharmaca, scientiâ consummatâ ; et, quo sunt *efficaciora*, eò periculosius temerè adhiberi : quod quidem ut ritè et tutò possit fieri, et ad lenimen morbi, solum præstat Medici *iudicium*. Atque

que in hac re fanè nemo quisquam,
nisi lævæ prorsus aut iniquæ mentis,
inficias ibit.

Nisi dignatus fuerit *Senatus* tandèm
rei medicæ statum miserandum respi-
cere, et salubri aliquâ lege *Medicinæ ipsi*
ægrotanti consulere, vigebit usque, cum
magno valetudinis dispendio, *indocta*
Temeritas. Prudens interim et verè
doctus *Medicus* hoc solo consilio po-
terit occurrere gliscenti et exitioso ma-
lo; cum iis nempè, qui et possunt et
volunt rectè monitis uti, suas observa-
tiones communicare, et de suâ scientiâ
studiosis benignè impertiri. Vereor ta-
mèn ut huic tantæ pesti fatis sit indè
remedii, quum isti plerùmque *scioli*,
uno et altero *arcano suo* freti favente
simùl pravâ temporum stultitiâ, *per*
saltum malunt *Doctores* fieri; tædet
enim hujusmodi *sagaces* studiorum, *sa-*
pientissimos homines pudet discere. Hos
autem

autem nullâ humanitatis lege violatâ
dixerim medicastros nequâm ;

Non enim sunt ii aut scientiâ aut arte
Medici

Sed inertes, aut infani, aut quibus egestas
imperat ;

Qui sui quæstûs causâ fictas suscitant
sententias

Qui sibi semitam non sapiunt, alteri
monstrant viam.

At sunt quidè̃m, et semper erunt,
utî spero, qui fidis et ingenuis animis
Medicinæ dant operam, nèque id la-
boris et studii recusant, sine quo ad
artem hanc præstantissimam nullus da-
tur aditus : His saltè̃m proderunt, quæ
doctiorum experientia protulerit, et per
hos aliquatenùs *Reipublicæ* sunt profu-
tura.

Quod

Quod ad eam Artem attinet quæ in *Puerperiis* versatur, nulla unquam ætas credo, tot improbos *Lucinæ* Antistites, quot nostra vidit, hodiè enim quisque pro suâ audaciâ nullis peritiæ idoneis testibus, *parturientibus* operam pollicetur, atque etiam *Medici Provinciam* sæpè aggreditur, nè quidèm obstetricis partes ut sustineat satis instructus. Quod si quibus summa sit ipsius operi solertia, non erit iisdem continuò artis medicæ scientia: Tonsores nôrunt venam ritè incidere, non tamèn *quo tempore*, nec *quantum* sanguinis sit detrahendum ideò nôrunt: hâc igitur in re Censore opus est.

Nullius est nisi prudentis Medici variis et periculosis morbis, quibus inter *Conceptum* et *Puerperium* sæpè laborant Mulieres, se opponere: nèc in ullo sanè seculo defuere *Medici* peritissimi, qui *Obstetricii* tam Theoriæ quam Praxi operam navarent, non sine magno ge-

neris humani commodo : Hi medicâ, et anatomicâ scientiâ artis, hujus utilitatem multùm promoverunt ; et profectò ut *opus ipsum* feliciter conficiatur, sæpe *peritia medicinæ non mediocris* postulatur : Quod si quibus utero gravibus, parturientibus, vel à Puerperio ægris, Febris, Febricula, Febris Miliaris, Variolæ, Morbilli, Convulsiones, Dolores Colici, profluvia, inciderint, nec adfuerit quisquam nisi qui opus solum operari novit ; quantùm indè periculum imminebit et utero gerenti, et puerperæ, necnon infanti !

Rarus erit fortassè Medicus, qui id oneris et laboris, quod ipsum *manuale obstetricium*, ut ita dicam, semper habet, lubens in se recipiat ; nullus tamen artis *Theoriam saltèm* ignorare debet ; nè, siquandò fortè accersitus *puerperio* interfit, fraudi sit obstetricastri seu temeritas seu inscitia ; quin ipsius operis eam prudentiam sibi sapiens quisque

com-

comparabit, quam fidam tanquam ducem sequatur, in iis morbis curandis qui partui sæpissimè superveniunt, nec erroribus inscientis cujusvis operam locantis in hac re, summo cum ægrotantis periculo, serviat: nisi medicus enim suo nitatur judicio, adeò ut *veros & falsos dolores, rectum pravumque situm*, tam uteri quam foetus, dignoscat; et quæ sit naturæ ritu vera et legitima *pelvis forma*, atque hujusmodi alia per se calleat; non potest fieri quin fœdos sæpè errores erret, deceptus eorum Temeritate, qui se quotidie his rebus immiscent, nullo idoneo Testimonio comprobati, et dùm pollicentur opem perniciem afferunt: istiusmodi enim patitur *neglecta disciplina*, atque ex hâc unâ re infinita propè ubique oritur *Calamitas*.

Quoniàm verò ita vitæ meæ rationem instituerim, ut medicinæ obstetricium semper adjunxerim, eo concilio

libellum hunc concinnavi ut utriusque artis elementa quædam *Medicis junioribus* tradendo, caveatur ab imperitorum fraudibus et strophis, qui provinciæ huic nostræ imminet et insidiantur. *Regulas* autem *præmonitiones*, et *concilia* quæ tradimus, optimorum, undè ple-
 raque sunt desumpta, scriptorum com-
 mendat Auctoritas, et nostra simul ex-
 perientia, ex annorum plusquàm tri-
 ginta usu, quibus huic arti in hâc urbe
 celeberrimâ diligentèr nec infelicitèr
 operam dedimus, non solum confirma-
 vit, verum etiam, absit verbo invidia,
 aliqua ex parte ditavit. Nullus igitur
 dubito, quin is, seu Medicus, seu qui
 operam modo ritè præstare novit, qui
 has *Regulas*, *Præmonitiones* et *Præ-*
cepta ita didicerit, ut sempèr in promptu
 habeat, meritò sibi felicem exitum sus-
 cepti operis polliceatur et præstet, non
 sine magnâ utilitate publicâ, gratoque
 sui animi testimonio. Ut tamen quam
 la-

latissimè pateat vis illa medicinæ, quæ valetudinem rectam tuetur, labantem reficit, et amissam revocat, nihil præter *summum reipublicæ consilium* præstare poterit : Et si visum fuerit iis, qui soli possunt, cavere ne quis, nisi datis solertiæ idoneis testibus, *quodvis* medicinæ *munus* factitare audeat, quanto *reipublicæ* commodo id fecerint statim apparebit. Hujusmodi autem præscriptum, nec iniquum et necessarium, requisitum diù et *efflagitatum*, nemini unquam paulo humaniori et benevolo, non erit optatum, cui semel innotuerit quantum mali *ex omiffâ rei medicæ disciplinâ* proveniat : quod quidem ut innotescat satis, non tam opus erit ut acritèr quis intendat animum, quam ut acritèr et citò his malis, quæ querimur, nec sine *publico concilio* sanando sumus, occurratur.

APHORISMATA

M E D I C A.

UT Medicinæ studio *Theoria* saltèm Obstetricii satis pateat, imprimis erit necessarium ut partes illæ circa quas ars ista maximè versatur, et earundem situs, ritè describantur : Hoc igitur, eâ quâ fieri potest perspicuitate et brevitate, pro instituti nostri ratione, conabimur præstare.

Est autèm ipsius uteri in virginibus *substantia* densa et solida, innumeris
vascu-

vasculorum fibroforum numero compacta, venarum scilicèt Arteriarum, Nervorum et Lymphaticorum, interpositis aptè musculosis particulis, quasi coagmentata : *Forma* in mulieribus non gravidis, haud absimilis pyrorum quorundam, cùm vero infrà vesicam et suprà intestinum rectum *situm* habeat paulò compressior, ipso situ coarctata. Corpus uteri supernè vesicæ adhæret, infrà *recto* intestino, et ab utroque latere membranis et ligamentis, non quidem fundo, sed ori propiùs admotis, vincitur : Os denique uteri undiquè cum vagina connectitur, quæ quidem vagina substantiâ est facilè dilatibili et in latitudinem et longitudinem, undique multiplici plicarum sinu circumdata, molli lubricâque, plerumquè muco, quo faciliùs extendi possit, oblita.

Uterus simul et vagina intestino recto infrà, suprà vesicæ, vel vesicæ collo adherescunt ; vagina autem ab ipso statim
aditu

aditu utero tenùs per totam longitudinem et ab omni inferiori parte intestino recto, at supra, vesicæ tantùm collo adjungitur: cum tamen ipse uterus non nisi ex anteriori parte, nempe juxta os ejus sive aditum recto et vesicæ agglutinetur, atque ita quidem ut indè sine vi divelli nequaquàm possit. Et quoniam ab extrema solum parte uterus, hinc intestino recto, indè vesicæ collo, alligatur, nihil est quod impediat, quominus gradatim et facilè dilatetur et extendatur, ascendat et descendat pro re natâ; et cùm fundus uteri situs sit in summa pelvis cavitate, hinc quoque liberiùs extenditur.

Extenditur autèm et dilatatur uterus *inter gerendum* magnoperè, salvâ tamen naturali crassitie, densitate sive soliditate non itèm; idquè nunquàm non fit, nisi in mulieribus *phthisi* laborantibus et macie confectis; in omnibus verò utero

gerentibus *fundi* maxima simul crassities
et ibidem dilatatio.

Substantiam utero largita est natura
membraneam; in prægnantibus dila-
tata, ut solent res aliæ, non extenuatur;
sed quantò magis distenditur, tantò
magis crassefficit: ità ut *posterioribus* men-
sibus *duorum* ferè *digitorum* crassitiem
æquet. Hoc pro miraculo semper ha-
bitum, cujus tamen causam afferre non
videtur difficile. Naturam scilicet toto
graviditatis tempore multam sanguinem
foëtûs nutriendi causa ad uterum con-
tinuò mittere, qui cùm non consumatur
universus à foëtui, partem sempèr ali-
quam utero apponi, et indè usque ad
partum augeri perpetuo cum foëtui at-
que crassescere. *Ubi enim mulier uterum*
gerit, sensim à toto corpore sanguis in
uterum defertur, et velut in orbem id, quod
in utero est, circumstans, ipsum auget.
HIP. L. I. *Morb. Mulierum.*

Quæ

Quæ Secundinæ appellantur, sunt Placenta uterina, arteriis venisque composita, crassa ferè ad duos latos digitos, sex vel septem lata, quæ fundo ipso uteri plerùmque agglutinatur, et membranæ *tres* Placentæ cohærentes, nempe *Chorion*, *Amnios*, et *Allantois*; membrana quæ Chorion vocatur, utero est et *duplicaturæ* et firmamento, vasculis plurimis repleta, atque hæc quidem Placentæ adherescit: Quæ Amnios vocatur paucioribus quam Chorion vasculis ornatur, fecernit aquas continetque, Chorion simul obfirmat: Tertia quæ vocatur Allantois texturâ est subtilissimâ, foetus urinam accipit per ductum, quem *Urachum* vocant, imâ infantis vesicâ ortum, Umbilico emissum, ad quem usque locum facilimè deprehenditur meatus, et cum funi umbilicali Allantoidi commissam imam juxta Placentam; disrupta hæc nonnunquam membrana, sensim quotidie demittit aquam ali-

quamdiù, nec tamen partum accelerat : *limpida* hæc fermè aqua et parùm mucosa. Interdùm ubi occipiunt primulùm dolores, hæc membrana priùs rupta emittit, quas *Obstetrices* vocant, *primas* // aquas ; deindè paulo post ingerunt *veræ aquæ*, et *alternantibus* interim doloribus, certissimum instantis partûs indicium, protruduntur.

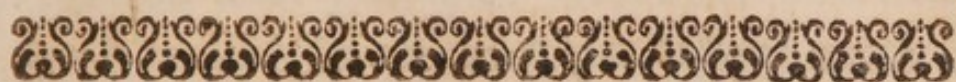
RIDLEIUS, accuratus Anatomicus, et Doctor Medicinæ, postquam *Urachi* foetûs, ex vesicâ exitum per stylum et flatum, omni operâ adhibitâ, incassum tentaverat, vesicam illam, aquâ fontanâ, cujus *tria* cochlearia integra capiebat, repletam, fundo deorsum posito, filo suspendit, quam totam spatio tridui, per Urachum in vas suppositum, lentè, et guttatim transiisse observavit. Demùm *inversâ* prius vesicâ, et intruso prudentèr subtus digito, in rugosam ejus tunicam versùs fundum, eo loco ubi de eâ procedit *Urachus*, *papillam* quandam

quandam oculis detexit, cujus apice
 forficibus abscissâ, statim visui incurrit
 perforatio. Hinc intrusum specillum,
expeditè in Urachum pervenit. Postea
 adaptato tubulo, eum cavitate *pennæ*
anserinae fermè donatum deprehendit.
Obs. Med. Pract. et Physiol. RIDLEIO
Auth. Lond. 1703, 8vo.

Funis Umbilicalis tribus constat vas-
 culis, unâ scilicet venâ, arteriis duabus;
 atque his quibus omnibus ab Umbilico
 usque ad Placentam, membranæ *Cho-*
rion et *Amnios* productæ involucro sunt:
 Est autem funis plerumque sesquipeda-
 lis; nè fortè foetus agitated Placentam
 à fundo avellat: vasorum id officii, ut
 vena sanguinem infanti, quo nutriatur
 transmittat, et quod indè effæctum fuerit
 et parùm nutritium per arterias ad Pla-
 centam redeat, et *chylo* quem Placentæ
 radices ex materno sanguine eliciunt,
 renovetur, dùm interim sanguinem vena
 foetui subministrat; adeò ut perpetua
 sit

fit sanguinis, ità materno chylo renovati, circulatio inter *Placentam et fœtum*. Arteriæ funis umbilicals oriuntur ab interno Iliaco, vel extremâ fœtus Aortâ, vesicæque latera perstringentes ad umbilicum pertinent, unde emissæ, Amnio et Chorion ramos quosdam diffundunt, et deinceps in ipsâ Placentâ in multitudinem ramorum innumeram dispertiuntur: Vena multiplici radice, totique Placentæ uterinæ substantiæ intertexta exoritur, et Amnio Chorionque compluribus impertitis ramis, per umbilicum ingressa una cum venâ portæ ipsi fœtûs jecinori committitur.

De

De Secundinis.

A P H O R I S M I.

P*Lacenta uterina fundo uteri plerumquè
adhærit.*

*Membrana est duplex Chorion et Amnion
quæ simul conjunctæ unum involucrum fa-
ciunt, in quo et fœtus et humores simul
continentur.*

*Gemellis singulis suæ sunt membranæ
neque unquàm uterque idem operimentum
sortiuntur, nisi adunatis corporibus, quod
rarissimè evenit, Monstrum fiant.*

*Membranæ æquò crassiores vel tenuiores
partum molestiorem reddunt, crassiores
nempè infantem in exitu remorantur, te-
nuiore priùs ruptæ quam os uteri satis di-
latetur, humorum inopem derelinquunt.*

Funis

+ *Funis umbilicalis fœtus humani tribus tantum constat vasculis, unicâ scilicet venâ, arteriis duabus, quæ omnes unâ eâdemque membranâ, sive involucro colligantur.*

+ *Vena umbilicalis sensûs est omninò expers, quippè quæ nullum habeat nervum.*

Venæ umbilicales duriores et rigidiores, licèt crassissimæ sint, in educendis Placentis citiùs quam molliores rumpuntur.

Infantibus nonnullis funis adeò distentus est, ut licèt arcta fiat ligatura, postea contractione factâ, sanguis nisi summâ adhibeatur curâ, effluxurus sit.

+ *Funem in nodo implicatum ex nimia longitudine, et motu infantis circulari in utero nonnunquàm invenimus.*

Pelvis ossibus instructus variis idoneam dat cavitatem, quæ semper in
mu-

lieribus non gravidis uterum, vesicam, et rectum; in gravidis, foetum quoque et secundinas, una cum humoribus, quibus tutior ab injuriis fit uterus, complectitur. Alia est aliis cavitatis hujus et *magnitudo* et *figura*; his enim amplissima, illis angusta; aliis forma *compressa*, aliis *rotundior*. Parturientibus maximè patet juxta *recti exitum*, recedente scilicèt vel penitùs vel aliquà saltèm ex parte osse sacro. *Cavitas* autem pelvis, quod diligentèr sempèr animadvertendum, non secùs dorfi spinam, ex parellelo in longitudinem porrigitur, sed ab imo juxta *rectum* surgit in obliquum et in anteriorem partem vergit. Ut igitur ritè adhibeatur *taetus* vel gravidarum vel parturientium, i. e. ut ad os uteri digito commodè possit adiri, ut indè situs, et quæcunque scitu opus est, dignoscantur, priores duo digiti manûs alterutrius in vaginam sunt insinuandi, ità ut primò deorsùm et *rectum*

versus tendant, mox sensim attollantur et inflectantur fursum, tanquam hoc aditu *umbilicum* petitori: hoc pacto demum facile obvium habebis os uteri. Atque hoc porro consilium in tractandis mulieribus summâ semper diligentiam sequendum, simul nè cui noceatur, et ut ad os uteri sine morâ perveniatur, undè nùm conceperit mulier, nùm parturiat, &c. judicari possit: nèque enim in *obstetricio* ferè quicquam magis refert.

Jàm verò si conceperit foemina, post aliquot menses *tactu* deprehenditur; tum enim os uteri molle, leve, tenuiusque est, et sæpè sexto septimovè gestandi mense paululum sese aperit, quod ubi fit, infantis quoque motus, quo nihil certiùs mulierem concepisse indicat, sentiri potest.

Ut judicetur de situ uteri parturientis ex *tactu*, intromittendi sunt duo *priores* *digiti*, eo quo præcepimus modo; et rectè locati uteri os ità in inferiora pelvis

vis demissum ut facilimè possit undique pertentari invenietur ; contrà verò, malè locati os altius suspensum, adeò ut vix et ne vix quidem possit contingi, ex *obliquo* enim situ altè adeò sustineri potest, ut ad ipsum pelvis marginem os admoveatur, quod si fiat, oram solùm inferiorem dabitur attingere, nequaquàm vero totum oris ambitum : Et, cum in hoc rerum statu nullum detur certum iudicium ferre de *Qualitatibus* uteri, maxima debetur istiusmodi puerperæ quies ; neutiquàm ciendi partûs dolores ; summâ autem opus erit solertiâ ut parturienti subveniatur.

In uteri recto situ ex *tactu*, mulier parturiant necnè, et *veros* inter *falsosque* dolores, dignoscere, res est maximi momenti : Non erit igitur censendum veris puerperii doloribus quamlibet mulierem corripì ante mensem à conceptu *septimum*, nec ante *nonum* ciendi dolores, nè matris vel infantis vita pe-

riclitetur; nisi casu quodam, et ubi quid graviùs acciderit, sub mensem *septimum* dolores *veri* fortè supervenerint; istic quidem naturæ conatibus non erit adversandum, cautè tamen et solertè succurrendum.

Ubi omnia fiunt ex naturâ, et justo tempore, prægnantis plerùmque venter, ante paucos dies quàm partûs instantis dolores accedant, deprimitur; quia fœtus ritè locatus, ubi et rectus uteri situs et forma pelvis commoda, demissus cum ipso utero in cavitatem pelvis, vacua relinquit superiora ventris et collapsa: atque hoc quidè non solum partum appetere, sed felicem quoque fore portendit, nàm vel fœtu vel utero perperàm posito nullus datur in cavitate descensus, neque si *pelvis* arcta sit et angusta. Descensus autem ipse, ubi amplior pelvis, incedenti nonnunquàm, et alvum exoneranti incommodus, urgente scilicèt inferiora prono infantis capite;

with a slight degree of Pain
if the Doct. is so bold

capite ; quod si grandius fit, fieri potest ut indè pudendi labia intumescant, nec nisi post exactum *puerperium* facile subfidant. Quin etiàm, appropinquante puerperio Lumborum dolores quotidie auctos experitur aliquandò gravida, vergente interim deorsùm impetu quodam, donèc emittatur tandèm viscosus humor ; jamque ingruente partu renes, lumbi, inguina, umbilicum, gravioribus tentantur doloribus ; urgentur os uteri et pudenda majori impetu, et nisu deprimuntur, non quidèm continuò, sed per *intercapedines remisso* : Et urgentibus doloribus copiosius effluit *viscosus* humor, sensim dilatatur os uteri, et membranæ, quæ aquas continent, se promovent et deorsùm impelluntur : *intermissis* autem *doloribus*, molle erit, nihilominùs dilatatum, laxum, multoque tenuius solito os uteri ; mòx verò ingravescentibus doloribus
latius

latius adhuc patebit uterus, et ritè tandem promovebitur partus.

Inter vehementiores *veri partus dolores* æstuat ferè puerpera, crebriorem *sanguinis* pulsationem patitur, ruboremque vultus; toto contremiscit corpore, artubus præcipuè inferioribus: sunt quibus *nausea* quoque movetur, interea lentus et *viscosus* humor copiosior; mox *tinctus sanguine* partum haud procul abesse indicat.

Sunt quæ *mixtis*, veris falsisque doloribus parturiunt, qui quùm deorsum urgere foetum videantur *connitente* paritèr *puerpera*, degenerant illicò dolores isti, et in *Spasmata* abeant adeò ut nulla detur prorsus exclusio foetus: Hi autem dolores *mixti* et adulterini *tactu* facilè dignoscuntur; nam licet os uteri aliquantùm pateat jam indè ab initio, et supervenientibus hisce doloribus magis se aperiat, cum tamen *exacerbati*, citò in *contractivos* et convulsivos sive *spasmaticos*
mu-

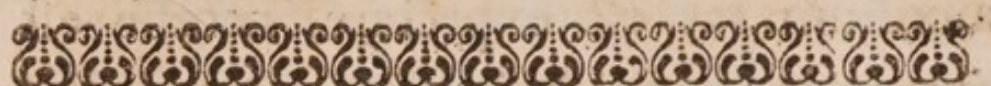
mutentur, nisi his, lenibus priùs *anodynis* et pro re natâ repetitis, sedatis, frustra sperabitur faustum puerperium; His autem fugatis, manentibus intereà *veris* doloribus, tùm demùm facilem licebit partum expectare: At in *falsis* sedandis nulla admittatur mora, nè parturientem suprâ modum debilitent; *hi* enim dolores *mixti* multò sunt acriores et molestiores, quàm qui sunt inter veros et genuinos acutissimi, et in longum sæpè laborem trahunt.

Summæ est solertiæ et acris judicii, ubi ciendi sint dolores et promovendus partus, et quo pacto tutò possit fieri; probè intelligere, atque, etiam *peritissimis*, maximo erit cauto opus: temerè enim acceleratum partum periculosa ferè sequuntur incommoda. Nèc qui operam parturienti daturus est ni miùs sit in *officio* præstando, nèc importunus tangat tentatque puerperam, nam cùm simul *tactu* exploraverit, quod statim

statim et sine morâ semper faciendum, nùm omnia rectè se habeant, atque indè compertum habeat tùm uterum tùm foetum ritè locari, cæteraque legitimè fieri, opus reliquum erit *naturæ soli* permittendum; et nihil fermè restat quicquàm obstetrici præstandum nisi ut infantem excipiat nascentem, et secundinas. Quod si altiùs solito positus fuerit uterus, si os uteri durius sit aut crassius, aut si minus pateat, patientèr omninò est expectandum et quiescendum: si caput infantis sit prælargum et pelvis angusta, nequaquàm ciendus est *Labor*, dandum autem spatium, dum caput infantis se angustis pelvis paulatim accommodat; quod nisi sit, urgentibus nimium et impellentibus doloribus ità potest comprimi, præsertim capitis *verticem* in planum, ut negato exitu pereat infans.

Vel utero, vel infante vel utroque simul perperam locato nullum naturæ
auxilium

auxilium fas est expectare, necesse est autem ut is, qui huic rei operam locat, summam adhibeat solertiam; hæc verò solo *Tactu* deprehenduntur: Hinc liquet quantum intersit rei obstetricariæ ut *earum partium*, quibus versatur, accurata notitia, *Tactuque* ritè explorandi qualis sit status et situs et uteri et infantis modus tradatur: Hæc ut sine periculo puerperæ et infantis præstari possit, diligentèr est erudiendus hanc artem professurus, cum ex *solo Tactu* in rebus *difficilioribus* quando et quo modo opera sit præstanda; et quando manus sint abstinendæ dignoscatur. Huccùsque apprimè necessarium est ut obstetricii *Theoriam* calleat *Medicus* quisque ut in promptu semper habeat quo se tueatur adversus *inscitiam fraudesque* obstetricum, et obstetricastorum, et quò feliciùs gravidarum morbis et parturientium incommodis subvenire possit.

De Mensibus et Conceptione.

Adultis mulieribus, quæ bonâ valetudine utuntur, copiosior fit sanguis quam ut venæ totum possint capere ; atque huic cum lentor accesserit, quod superfluum arteriæ uterinæ *secernunt* ; et quum hæ *secretiones* fiant, modo per valetudinem liceat, menstrualibus semper intervallis *Menses* vocantur : fiunt autem per uterina potissimum vascula, non, quod opinati sunt nonnulli, propter *perpendiculararem* eorum situm, sed *propriam* quandam *texturam*, undè lentescit ibi sanguis, viscidusque factus non tam facile transmittitur ; hinc congeritur ibidem, auctâ scilicet sanguinis quantitate ex lentore, et cum continuo affluxu augeantur usque et lentor et quantitas, post certos tandem

Cir-

Circulationis Orbes, tantus erit sanguinis lentor, cumulusque in arteriis *lymphaticis*, ut eâdem propellente vi quæ ante, auctoque simul cum visciditate et quantitate sanguinis momento, quo *Lymphaticarum* arteriarum latera et extremitates urgentur, vasculorum firmitas impetu superetur, et admodum distentis, et quasi ruptis, eorum *integumentis*, exeat sanguis ; neque refert quidem utrum eruptione laterali, an capitalis capillaribus effluat.

Post Conceptum menstruales plerumque evacuationes non fiunt, superfluous autem sanguis et utero et infanti per totum gestationis tempus subsidio est.

Quod ad rationes attinet, et consilia, quæ in generandis animalibus natura init, *occultiora* sunt, et magis inquisitiones hominum eludunt quam cætera ejus opera : vario quidem multiplicique ingenio super hac re commenti sunt

Secretione

E 2

multi

multi multa, nihil certi fortassè firmique unquàm affecuturi.

Illud verò mirandùm fanè, omnia omnium Animantium, eorum saltèm quibus sanguis inest, primordia, *Galbam* et figurâ et materiâ referre : nec dubitari quidem potest quin origo illa genitalis et ante extiterit, et aliundè affluerit ; quæ mox accedente vitâ augetur, aliturque vi suâ nativâ et initio infitâ, quâ se jam quasi emancipat et in libertatem vindicat, quamvis enim à matre alimentum accipiat, non tamen aliâ ratione quam plantæ è terrâ et ovorum foetus ex albumine et vitello ; quippè *animam* jam nactus suis legibus, nec *maternis obnoxia*, vivit : tùm quasi *divinitus* immisso spiritu propriam induit naturam, nec opiniosis cogitationibus, *sola imaginatione matris*, quicquàm movetur.

Cicatricula in ovo gallinaceo pars est illa præcipua cujus gratiâ cæteræ omnes
partes

partes formantur; et ex hâc originem habet pullus. *Quarto* incubationis die in ovo mutatio magna deprehenditur, per totam illam diem in horas manifestior; quo tempore plantarum vita in ovo transit ad animantium vitam, *rubrumque* illud *punctum saliens*, jam dignosci potest, ita ut verè dici possit, animantium naturam jàm induisse, transi-
 tione quasi factâ ex plantarum numero in animantium gregem, et opinari licet ingressam esse pulli *animam* eumque jam formare, quem postea informat. Nec aliter crediderim in *humanâ* specie, sive *principium* illud *rationale* sive *animam sensitivam* spectes, cum primùm se ostendit *punctum saliens*, totum animal esse formatum tenue quamvis et angustum, et deinceps sensim se expandere solùm et incrementum capere.

Sanguis est animæ immediatum instrumentum. Sanguis, κατ' ἐξοχὴν *spiritus* nomen meretur—sanguis ipsemet,
 fine

sine spiritu aut calore, non sanguis, sed *cruor* appellandus est. Sanguis opifici instrumentum est—habet profectò in se *animam* primò et principalitèr, non vegetativam modo, sed sensitivam etiàm et motivam : permeat quoquoversùm, et ubiquè præsens est ; eodemque ablatò, *anima* quoque ipsa statim tollitur.

*Una eademque via sanguisque animusque
sequuntur.* VIRG. Æneid. 10.

Inter coeundum Tubi Fallopiani, cum effluxerint sanguis et spiritus stimulante coitu, eriguuntur quodammodò proprioque motu, cum orificia habeant libera et fimbriata, sese applicata ovariis, feminisque partem *fœcundam* et vegetiorem ovo infundunt ; cumque aliquandiù ovariis adhæserint, modo nihil obstiterit, ovum fœcundo perfusum semine, per eundem meatum in uterum resolvitur. // Est autem conceptio *uterina*,
vel

vel ubi ad ovaria *semen* transmittitur, vel ubi *ovum* ad uterum defertur: atque id caloris et motûs, quod sentit interea pelvis, voluptatem *secundariam* vocant, quam Tubi Fallopiani cient, dum ovum jam foetum de sede suâ in uterum molliuntur: Quod autem ita fuerit conceptum et in uterum demissum, suo *amnio* inclusum, suo aliquandiù innatat *colliquamento*, et indè alitur, priusquàm in placentam uterinam radices agat.

Umbilici vascula non ab utero sed ab ipso ovo originem habent, et maturitatem sensim assequuntur: nàm non solum foetui sunt contigua, sed etiam priùs cernuntur quam adhæsió fiat: quod etiam de placentâ est affirmandum, cujus *primordia* lanæ speciem extimo in *Chorio* præbent; at ubi se utero agglutinaverit, tum demum ruborem et carnis formam induit, et quotidie augetur. Ante conceptum venæ uteri arteriæque omnes ita consociantur, ut

cum

cum placentâ adunari prorsûs nequeant : quinetiâ inter venas et arterias uteri, et innumera capillaria placentæ vascula nulla datur quantitatis ratio.

Quod si nulla uterus in placentam vascula, è contrario, innumeras ferè in uterum placenta summittit fibrillas, quibus ex imâ parte emissis utero adhærescit : Atque hæ quidè m fibrillæ, quod ex intuitu solo patet, facillimè se in poros ampliores et *spongiosam* uteri materiam insinuant, ità ut per complures menses firmitè affigantur, eodem fermè modo, quo videmus herbas frutices arboresque in terram radices agere. Uterus ante conceptum albus est et solidus nec membranæ absimilis ; post conceptum tuberum spongiæque textura similior, et in latitudinem vasis adeò dilatatis, ut in longitudinem produci nequeant ; et inter gestandum, licet in tantum distendatur uterus, minimè tamen, quicquid temerè nonnulli affirmârint,

mârint, attenuatur. Hoc autem tempore facies uteri interna rugosa est et affixam habet placentam ; *integumentum exterius musculare ; interius vasculare* in numero pene lymphaticarum arteriarum numero compositum, quæ cum in hoc loco longè plures numero sint, quam in cæteris partibus, eò faciliùs rum-
 puntur : atque hinc oriri *Menses* jam diximus. Supra verò memoratæ fibrillæ, quas uterinis cellulis placenta inferit, arctis adeò vinculis cum utero connectuntur, ut vix possint inde divelli, quin solvatur continuum, effluatque sanguis, donec uterus se dato spatio contraxerit. Hæ fibrillæ utero affixæ, in latera capillarium vasculorum venæ umbilicalis succum nutritium sensim attrahunt, ubi sanguini admixtus ad foetum transmittitur : Omnes utique fibrillæ quæ se utero inferunt vim habent alliciendi accipiendique, radicum instar *arborearum*, quæ humores

F
vide crœta

terræ

terræ accipiunt, nec tamen remittunt :
 Nam ubi placenta ab utero fuerit sepa-
 rata, nullus ab *ipsâ* sanguis, nec alius
 quis humor exit ; et verum sanè foëtûs
 alimentum lactea est illa *mucilago* quam
 glandes vel arteriæ potiùs uterinæ, se-
 cernunt in *spongiosas* uteri cellulas, et
 fibrillæ mox *placentinæ* absorbent : To-
 tum illud quod post partum gradatim
 effluit, mulieri ex *puerperio* ægrotanti,
 residuum est accumulati sanguinis totius
 uteri, hoc autèm, quod per aliquot dies
 à partu fit, *Lochia* vocamus sive *purga-
 tiones*.

Mulieribus à Conceptu clausum erit
 os uteri, et nonnihil auctum : Mollius
 etiam curtiufque collum quam aliàs.
 Venter infra umbilicum sine molestiâ
 augetur, attolitur etiam aliquantulùm
quarto demum mense ipsa *umbilicus*,
 jamque mater foëtûs motum sentit ;
 quinto vel sexto saltem mense sæpè pau-
 latim referare sibi incipit ostium uterus
 adeo

adeo ut *tactū* motus infantis possit dignosci omnemque amplius dubitandi locum, conceperit necnè, omninò adimat.

A P H O R I S M I.

*P*lerique *fœminarum morbi ex officio uteri malè præstito, oriuntur.*

Ad rectè intelligendum fœminarum morbos, matricem, partesque omnes quæ ad eam pertinent ad amussim cognoscamus.

Sanguis menstrualis mulieris sanæ, nequaquam differt à sanguine qui vasis inest. †

Mulieres quæ justis temporibus menstruant, bonâ plerùmque sanitate fruuntur. †

Purgatio non debet inter menstruandum, neque sub menstruorum tempestatem adhiberi, sed post evacuationem finitam. †

Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat.

✧ *In quibuscunque morbis à suppressione mensium provenientius, venæsectio, plerumque est necessaria.*

✧ *Puellæ valetudinariæ tredecim vel quatuordecim annorum, quibus menstrua nondum contigerunt, rarò nisi post hanc evacuationem convalescunt.*

✧ *Astringentibus inter curationem fluoris albi, nunquàm utendum est, nisi corporis plenitudine purgationibus, detractione sanguinis et id genus idoneis remediis jam satis diminutâ.*

10 L *Fluorem album puellis etiam posse accidere, à tertio ad quemlibet ætatis annum, observare licet.*

Adultis,

Adultis, aquæ Bathonienses fluore albo laborantibus, modò non gestent utero, plurimùm profunt, præsertim si etiàm, more injectionis bis die tepidè utuntur.

Mulieri menses decolores nec eadem fluentes periodo ; purgatione opus esse indicant.

Fæminæ juniores rarò ante concipiunt quam menstrua iis contigerint, puerperæque rarò, nisi post menstruorum reditum, iterùm concipiunt.

Mulieres quibus parciùs profluunt menstrua difficiliùs concipiunt.

Mulieres plerumque concipiunt desinentibus aut incipientibus mensibus—desinentibus quidem mensibus, quia tunc uterus depuratus est. Incipientibus verò quia tunc adest materiæ ubertas.

Ubi

Ubi repurgatæ fuerint mulieres tum potissimum concipiunt viri congressu positæ, et genitura robur acquirit; tunc enim
 † maximè uterorum os apertum est, et distentio quædam etiam post purgationes manet, venæque genituram attrahunt.

Mulieres ante Conceptum valetudinariæ è Mensibus parcius æquo profluentibus, post partum plerumque saniores evadunt; arteriis evacuationi menstruali inservientibus ampliatis.

Mulieres intra sextum post Menstruorum evacuationem diem, multò facilius, quàm aliàs, concipiunt.

† Plurimæ mulieres ineuntem conceptionem ignorant, menstruis, duobus prioribus mensibus ritè profluentibus, ideoque sibi videntur septimo vel octavo mense peperisse, cum reverà novem toti menses sint peracti.

Mulieribus conceptis, menstrua compressa sunt, nisi si primis aut novissimis mensibus; non ex ipso quidem utero, sed ex iis quæ ad cervicem ejus pertinent venis, sanguis nullo fætûs incommodo feratur. †

Si quæ à viro prodeunt unà cum eo quod à muliere emittitur rectà concurrerint, citiùs concipit mulier, amore enim conciliatur conceptus.

Mulier ubi concipit statim inhorrescit, incalescit, et dentibus stridet, necnon, aliquandò convulsio prebendit, à cervice uteri quæ videtur sursùm retrahi à clauso utero. †

Quæ utero gerunt his os uteri connivet.

Si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febre succedente, ciborum verò fastidia ei accidunt, gravidam esse existimato; ex iis urina manet sana.

Hujus-

Hujusmodi fastidia possunt etià non prægnantibus accidere, sed cum horrore et febre—quæ prægnantibus desunt.

+ *Virgines sæpe, ex sola Mensium suppressione inappetentiam, nauseam et vomitus, instar utero gestantium patiuntur. Fluor etià serosus è mammis profluit, verum lac nunquàm nisi gravidis.*

Fluxus menstrualis quibusdam mulieribus primis utero gerendi mensibus eveniens, debito tempore menstruorum contingit, adhibitâque curâ impunè.

Mulieribus menstrua vel lochia demittentibus, abstinendum est ab omni motu violentiore, ne aut modum excedat evacuatio, aut uterus jam tumidus et profluens, damnum accipiat.

+ *Mulieres quibus parciùs profluunt menstrua, difficiliùs concipiunt.*

Mulieri sanguinem evomenti, menstruis erumpentibus, solutio fit.

Rheumatismo sæpè laborant Mulieres quæ menstruali evacuatione justâ carent, arthritide rarò.

Mulieri menstruis deficientibus, è naribus sanguinem fluere, bonum.

Hydrops in ventre à menstruis magna ex parte deficientibus, plerùmque oritur.

Hydrops in ventre, qui durante p^{re}gnatione contigit, post partum sæpè augetur.

Aquæ in utero nonnunquàm generatæ, non sempèr à membrana circumcluduntur, si mulier coire non adsuevit.

Uterus eandem retinet densitatem per totum gestandi tempus, fundo excepto, tunc densior factò.

† *Omnia uteri vasa ampliora solito sunt, in mulieribus menstruantibus, aut sub accessionem Mensium, quoque magis progreditur prægnatio eò magis dilatantur.*

Si prægnantem facere voles mulierem, ipsam et uteros purgato.

X *Quæ præter naturam crassæ existentes non concipiunt, his adeps ovaria comprimit, neque priusquam extenuentur prægnantes efficiuntur.*

In perturbationibus ventris et vomitionibus spontè evenientibus, siquidem qualia oportet purgari, purgentur, confert, et facile ferunt : sin minus, contra.

† *Quibus uteri frigidi et densi nimis, aut prætumidi, non concipiunt ; nec quibus sicci et adurentes, illis enim genitura extinguitur ; his, alimenti inopiâ semen corrumpitur : At quæ ex utrisque moderatam natæ sunt temperiem, eæ fœcundæ evadunt.*

Indicia prægnationis incerta mulieribus non justis temporibus menstruantibus plerùmque accidunt, præcipuè annum ætatis tricesimum quintum vel quadragesimum agentibus.

Ea verò quæ de se narrat ipsa mulier, modo fida sit, certissimo plerùmque erunt prægnationis indicio.

Mulieres falsâ prægnatione gravidæ, ventrem habent undique æqualitèr extensum, iis verò, quæ fætum in utero reverà gerunt, gibbosior eminet venter.

Cum dubitum sit an mulier conceperit necnè, post quartum quintumvè mensem peractum, si umbilicus introrsum depressus sit, et Os uteri arctum, gracile et durum, tùm demùm mulierem non concepisse profiteri licet.

In fætatione vera, Infans seipsum partesque sui movet, sed Mola unicum habet

motum hìnc illìnc decidendi, fortassè etiàm convulsivus quidam tremor, quem dat uterus exindè irritatus, sentiri potest.

X Totum fœtûs corpus formatur primo conceptûs die, et tunc temporis semine Milii non grandius est; reliquum autem gestandi tempus solùm vires magnitudinemque addit.

Concepisse fœminam hìnc scire licet, cùm ea simul cum viro aut paulò post, magnâ voluptate semen accipiat viri, et retinet, sic ut muliebres minimè madescant loci.

Si noscat mulier se genituram suscepisse, tunc nè virum adeat, sed quiescat.

Tunc rigore mulier eo ipso afficitur die, ac velutì quadam titillatione contrahi uterum sentit; cujus deindè os ità clauditur, ut nè specilli summam admittat aciem: idemque interposito tempore, interiùs retrahitur, ut vix explorari digito obstetricis possit.

Post

Post hæc mammæ paulatim grandescunt, latera, lumbique exporriguntur, ac venter totus sine ullo molesti ponderis sensu intumescit, umbilico elevato, ut hoc quoque discrimine, tum à mola tum ab uteri hydropæ, verus differre conceptus possit.

Tandem verò fœtus moveri incipit, certissimum sui præbens iudicium: id quod aliis citius, aliis tardius, plerisque omnibus media imprægnatione contingit.

Gravidæ quædam motum obscurum fœtus primo mense peractò percipiunt, complures non nisi post sex septimanas vel duos menses, pleræque verò sub finem mensis tertii, aliæ autem quarto demum mense motum persentiunt.

Hæ plerumque concepti fœtus certæ notæ sunt.

Utero gestant plerumque mulieres novem menses, et licet quibusdam complures addantur

dantur dies, decimum vel undecimum mensem nunquam excedunt.

Usitatus sanè uteri gerendi computus, eum terminum servat, quem Christum salvatorem nostrum hominum perfectissimum in utero matris suæ emensum credimus: nempe à Die Annuntiationis Angelicæ, Mense Martio, ad Nativitatis illum beatum diem, quem Decembri Mense festum celebramus. Atque hanc Normam matronæ prudentiores calculos suos subducentes, dum singulis mensibus, solitum menstrui fluxus diem in fastos referunt, sperarè excidunt: verùm, transactis decem Lunæ curriculis; eodem die, quo, absque prægnatione foret, menstrua iis profluerent, partum experiuntur, ventrisque fructum colligunt.

Infans post novem totos menses peractos enatus, undecim plerumque vel duodecim libras zygotaticas pendet; fætus mensium octo,

octo, libras septem vel octo ; septem mensium fœtus circiter quatuor libras ; trium mensium fœtus tres uncias non excedit ; unius autem mensis fœtus semi drachmam ; decem dierum semi granum ; unde fœtus primo conceptus die non excedere magnitudinem feminis milii facile potest intelligi.

Quò propriùs accedit fœtus ad justum terminum, eò semper firmior et grandior solet evadere.

Infantes post justum novem mensium terminum nati grandiores solito sunt.

Infantes quos septimus reverà mensis protulit, rarissimè vivunt, è numero autem eorum quos in lucem edidit mensis octavus, pars major vitæ compotes fiunt, adsit modò nutrix diligens et perita.

Super-

Superfætatio nequaquàm fieri potest nisi post sextum à conceptu diem, quia necesse est secunda se immisceat primæ, quæ membranam, quâ satîs tueatur nondùm sit adepta.

+ *Superfætatio inter septimum et tricesimum post conceptum diem, si ulla unquam fieri potest, sempèr evenit.*

Si qua imaginationis vis prægnantium fætûs corpori notas possit imprimere, sunt enim qui hoc credunt, non nisi primis à conceptu diebus fieri potest.

Si mulieri utero gerenti purgationes menstruales eant, fætus ut benè valeat fieri non potest, præsertim in ultimis mensibus : Hoc plerùmque fit, aut ubi sanguis et humores calidi nimis et acres, aut ubi parùm firma sint vascula, nec infanti suppetat alimentum.

Ad

Ad conceptum minùs idoneæ sunt Mulieres majores, parvis; crassæ, tenuibus; rubicundæ, albis; lividæ, nigris; quæ venas non habent conspicuas. Mammæ parvas non tumidas habentes. Non ritè menstruantes. Utero malè temperato, vel ore uteri retracto, prono, averso, concluso, et everso.

Mulieres quibus uterus malè temperatus est, calidior, aridior, frigidior, humidiorve justo, plerùmque STERILES sunt.

Mulieres steriles valetudine magis laborant, quàm cæteræ.

Oritur plerùmque sterilitas, fæminarum vitio, triginta enim Mulieres steriles, in singulos viros impotentes, si divisio fieret, inveniri possunt.

Os Tincæ in sterilibus plerùmque tenuius et arctius est, quàm fæcundis.

Nonnullæ sterilitatem ad tempus solum patiuntur, quippè quarum temperies ità ætate mutatur, ut procreationi tandèm inserviat.

Falsus sæpè numerò conceptus in Muliere sterili, futuræ fæcunditatis est præcursor.

Mulieres quæ post annos aliquot in sterilitate consumptos tandem concipiunt, sæpè continuæ fæcunditatis compotes fiunt, vasis menstrualis fluxui servientibus prægnatione dilatatis, et in posterum liberiora factis.

Sunt et mulieres quæ cum viris aliis sunt steriles, aliis fæcundæ.

Balnei calidi Bathoniensis usus, adhibitis postea aquis mineralibus, multùm prodesse potest, sterilibus, amovendo uteri obstructions, unde orta est sterilitas.

Mulieres

Mulieres quæ, intermissâ paucos annos prægnatione, pinguiore sunt, sæpissimè in futurum omninò non pariunt.

Quamplurimæ mulieres propter *abortum* seu *partum difficilem*, STERILES evadunt, ob insignes *lacerationes*, *contusiones*, *inflammationes*, &c. quæ uteri dispositiones omninò evertunt; et mulierum mortuum autopsiâ, non rarò observamus *tubas fallopianas*, non solùm circa uteri introitum claudi et cohærescere, sed etiam circa extremitatem earundem fimbriatam, et magis apertam, ubi dùm placentam paulò arctiùs adhærentem, extraheret *obstetrix imperita* et violentissimè tractaretur; et coalitione orta extremitatis fimbriatæ tubarum, ab inflammatione quâ partes utero contiguæ correptæ sunt, post *aborsum*, seu *partum laboriosum* malè administratum: undè abundè liquet,

quàm exitiosum sit, in *Partu* vel *Abortu difficili*, *Obstetricantibus* uti imperitis, aut etiam *Medicis* vel *Chirurgis*, non satis instructis, et exercitatis, in *Arte Obstetricaria*.

+ Id uteri vitium quod *Mola* appellatur nulli accidere foeminæ sine viri consuetudine potest. Informis in utero consistit caro, cute, vel membranis circumdata, venasque intus multas habet, sine visceribus tamen, sine intestinis, atque ossibus. Ea caro, assumpto per venas suas alimento, indies crescendo, uterum omnem ingenti mole implet, ut vel octimestris etiam subesse partus existimetur. Hæc verò moles non sæpè per omnem vitam intus tutò manet: paucis etiam quarto anno, aut quinto excidet: plerisque omnibus tertio quartove excluditur mense, spemque prægnationis omnem falsò conceptum ludit. Siquidem in hoc vitio, *Menstrua* retinentur, *Mammæ* intumescunt, urget cibi fasti-

fastidium, *facies decolor* est, venterque
indies magis ac magis grandescit.
Verùm ut his notis imprægnationi con-
sentit, sic rursus *ab ea distat*, quòd *du-*
rior hic est tumor, et quod *nullo*, id
quod intus est, *motu proprio* cieatur, sed
stabile inhærescat, gravitate fixum sua,
nequè unquàm, nisi ubi vel premitur, vel
ubi foemina in latus convertit, moveatur.
Tum enim, non ut foetus, *leni blando-*
que impulsu, sed impetu quodam, in
quam partem corpus inclinatur, provol-
vitur. Quinetiàm subindè informis
hæc caro, aut multus sanguis cum
humoribus intus cumulatis, nèc rarò
etiam flatus excluditur. Quibusdam
quales inter pariendum esse solent dolores
atque pressiones, ab eo, quem dixi
flatu oriuntur. Omnibus autem inter
hæc corpus extenuatur: incessus fit dif-
ficilis, sic ut propendere pondus aliquod
ex utero videatur: tandèm verò cùm

JECUR quoque unà jàm affici coeperit,
ipse sequitur *bydrops*.

A P H O R I S M I.

MOLA nihil aliud est quàm con-
ceptio falsa, quæ manendo in utero
ultra tempus, in quo Natura hujusmodi
materiam extraneam solet expellere, incre-
mentum magnum accepit: siquidè una
caro cum utero fiat, mulier perit; neque
enim fieri potest ut superstes maneat.

*Falsa conceptio sive mola, nulli unquam
Mulieri citra coitum, contingit.*

*Molæ non nisi in uteris mulierum gene-
rantur, in cæteris animalibus rarò aut
nunquàm inveniuntur, quippè quæ plerum-
que non nisi certis temporibus coeunt, idque
quùm natura ad veram conceptionem pa-
rata sit.*

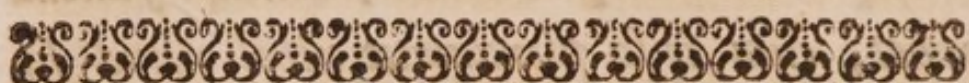
Mola nullam placentam, nullum funem habet, cùm ipsa plerumque nihil aliud sit quàm quædam placenta morbosa, ex qua fœtus latens evasit, in primis post conceptum diebus.

Cùm veræ molæ, conceptiones sint prægrandes, id genus corpora præternaturalia rarò ultra justum terminum pariendi, in utero manent.

Imo hæ conceptiones falsæ sæpissimè ante mensem tertium expelluntur.

Quùm Menses sine certis imprægnationis notis retinentur, simulque venter sine hydrope intumescit; scire licet aliquid in utero, quod præter naturam sit, inesse, irritum videlicet conceptum, vel molam, vel flatum.

Mola omnis, nisi inter initia curetur, ægerrimè tolli potest.

De *Abortione et Gravidarum* Morbis.

MORBIS omnibus quibus viri obnoxiae sunt foeminae, multisque etiam suo *propriis* sexui: atque utero graves, parturientes, vel ex puerperio cubantes, morbis saepe tentantur qui nullam habent cum puerperio, vel graviditate *affinitatem*; febres praesertim omnigenae quarum quamvis non alia sit *essentia* et natura, nec alia curandi ratio; quum tamen his temporibus contigerint, longè difficilior curatio, nec sine cauto prudentiaque summâ, remedia aliàs idonea sunt administranda. Neque enim tunc temporis medico licet securè adèò venæsectione, emeticis, epispasticis, sudorificis, catharticis, uti; non eadem denique victûs ratione. Atque inter
utero

utero gerendum sedulò sempèr caven-
 dum nè fortè abortio cieatur, aut
 etiàm partus maturetur quotiescunque
 morbus non sit prægnationis *affinis*.
 Quamvis enim morbi prægnatione ori-
 undi aut decedant aut mitescant saltèm
partu; hi tamèn quibus nulla prorsus
cognatio, plerumque partu augeri solent :
 et ut HIPPOCRATES inquit, “ *Si Mulier*
 “ *utero gestans morbum habuerit non cog-*
 “ *natum in puerperii purgatione perit.*”
 Quarè ut in omnibus gravidarum mor-
 bis non *cognatis* gestationi, id imprimis
 cavendum est ne *abortus* fiat, aut *enixus*
prematuri excitentur; ita in his omnibus
 qui *puerperio* superveniunt, ut rectè se
 habeant *lochia* prima sit cura: multæ
 sanè magnæque difficultates, quibus in
 hoc periculoso et impedito rerum statu
 implicamur, summamque peritiam, di-
 ligentiam fidemque postulant. Atque
 ut sæpenumero haud facilè est gravidæ
 puerperæve morbum *cognatum* & non

cognatum dignoscere, ità nunquàm non arduum res *lubricas* adèò multiplicesque ritè et tutò administrare. Quod ad *febres* attinet, hæ quidem facile *dignoscuntur* quas verò curandi rationes, si gravidas aut ex puerperio cubantes invaserint, nemo nisi peritissimus rei medicæ novit. Quanto igitur discrimine laborat Muliercula, quæ hujusmodi multiplici periculo implicita, manibus *imperitis* operam locantis in his rebus, qui nè videt quidèm mala, nedum est adverfando. Et *febres* gestationis comites sæpè dolores parturientium similes excitant, qui ut ritè dignoscantur acri opus est judicio, et summâ curâ ne *abortum* faciat gravida, quod ubi evenit, de matre simùl et infante ferè conclamatum est; hic autem ut in omnibus morbis qui prægnationis minimè sunt *affines*, maxima adhibenda est diligentia, ut quicumque accesserit morbus huic ritè occur-

occurratur, ità tamen ut ab *abortu* quam diligentissimè caveatur.

Mulieres gravidæ, si fortè sub partûs appropinquationem *febre* vel continuâ vel intermittente laborant, doloribus plerùmque ità afficiuntur ut parturire videantur; sanguis enim in uteri et placentæ vasculis, humoresque quibus infans circumcluditur, ardore quem febris *exacerbationes* afferunt admodùm rarefiunt, membranas distendunt, et inquietudinem infanti inferunt, undè dolores, iis quos parturientes patiuntur *similimos* excitantur. *Obstetrices* autèm cæterique obstetricium exercentes, cùm *veros* instantis partûs dolores adesse credant, hos sæpè proritant et partum maturare student; quod si jam ingravescente febre, et vasculis circa mulieris genitalia supra modum distentis efficiant, mors sæpè et matrem et infantem simul obruit. Illi verò, si sibi, et ægrotanti sic consulerent ut prudentes decet, *peritum*

aliquem medicum, qui rebus hujusmodi *dubiis* interesset, accersirent, ut illius operâ solerti causis horum *fallacium* et *periculosorum* dolorum sublatis, enixus suo tempore accedat, et partus feliciter conficiatur; interesse *omnium* etiam mihi videtur, ut caveatur ne obstetricibus, iisve qui imperiti rei medicæ obstetricio dant operam, in *rebus arduis*, negotium omninò committatur: admonent enim puerperarum crebræ mortes, quanto periculo *temerariis* manibus traduntur, et quàm necessaria sit *medicinæ scientia*, siquandò *diversis* causis, gestationi non *cognatis*, obstetricium implicetur, quarum periculo occurrere *omninò medicorum est*: nequè verò priùs occasionem hanc, undè natus est hic sermo, possum dimittere, quam *obstetricastris* illis, ut ita dicam, etiam atque etiam suaferim, ne se solos, tantis periculis opponere præfidentèr audeant, quàm *medici* alicujus periti concilio adhibito quam cautissimè agant,

agant, ut non solum vitam, sed incolu-
mitatem puerperæ conservent. Nam
magna licèt *scioli* de se suisque dotibus
temerè sperare soleant, haud facilè quis-
quam evadit *medicus* et nemo unquàm
repentè fuit peritissimus ; multa certè
priùs sunt discenda, multa priùs per-
scrutanda, quam ad medicæ artis pru-
dentiam perveniri possit : si igitur isti
rem æquo animo perpenderent, ne-
cessè esset fateantur esse temeritatis,
summæ audaciæ, *inauspicas* manus
duplici, et matris et infantis vitæ, dis-
criminini immiscere.

Sicubi verò nullus sit, in propinquo
medicus, suâ cuique utendum est facul-
tate, et pro virili agendum ; quò parciùs
tamèn, eò plerumque tutiùs : nam meâ
quidem sententiâ, fatiùs est ut naturæ
permittatur se ipsam expedire, quàm ut
improbo perturbetur officio, quo, *conci-
tatis doloribus*, præmaturus partus ur-
geatur. Siquidèm inter febrem partus
retardandus est, nedùm incitandus aut
etiam

etiam capeffendus, nisi *convulfiones graviffimæ*, vel *immodica profluvia* id fua-
deant, nè ipfo facto, infans pereat et
mater haud ita multò poft : nàm ut
HIPPOCRATES rectè dicit, *fi mulier
utero gestans morbum habuerit non COG-
NATUM, in puerperii purgatione perit.*

A P H O R I S M I.

*PLURES primis quadraginta diebus,
quam aliis omnibus abortiones fiunt,
quo tempore præterito, valentiores fætus
exiftunt.*

*Dies inter alios infignes, quàm aliis om-
nibus effluxiones fiunt, fiunt, maximè
primi et feptimi, ac multùm quidem in
morbis, multùm etiam in fætibus poffunt
effluxiones abortionesque enim plurimæ his
diebus contingunt.*

Si semen in septimam diem intus permanserit, conceptum jam esse certum est, nam quæ effluxiones vocantur, intra tot numero dies fieri solent.

Indicium est mulierem jam concepisse, cum statim à coitu locus siccessit.

*Nonnullæ mulieres facilè concipiunt, fæ-
tus tamèn perferre nequeunt, sed sub tertium
aut quartum mensem perdunt, nullâ causâ
externali, neque cibo minimè idoneo acce-
dente ; sed hæ causæ abortionis continentes
sunt fætûs imbecilitas, nutritatûs inopia,
et uteri cavitatis laxitas.*

*Uteri ipsi ità sunt aliquandò à natura
comparati, ut abortionem faciunt, nempe,
si laxi, flatulenti, densi, magni, vel parvi,
fuerint.*

*Cibus et potus copiosior in puerperis cor-
ruptionis et abortionis causa est.*

Si

Si mulier ventris aut lumborum dolore conflētur, metus est nè ruptis membranis, fœtus abortione rejiciatur.

In plethora venâ seclâ abortus præcavetur in gravidis, parciùs verò et in primis præsertim mensibus, vicibus iteratis, et quasi per anticipationem, paucis diebus à tempore usitato menstruandi.

Plerumquē in venæsectione prægnantium, si res urgeat, interest, non quæ ætas sit, nec quid in corpore intus geratur; sed quid vires sint.

Mulieri uterum gerenti, venâ seclâ et sanguine inaniri, quâ fraudatur fœtus suo genio, abortionem facit, id verò potissimum, si fœtus grandior fuerit.

*Non ità, moderata et parcita sanguinis missio, quâ sæpè in gravidis sanguinem cumulantibus præcavetur abortio; earum
verò*

verò inflammatorii plethoricique affectus sanantur.

Vomitus, inappetentia, et similes, in non gravidis, magis indigeant purgatione quam venæsectione, quia fiunt à cacochymiâ in ventriculo, et toto corpore redundante : in prægnationibus verò magis egeant phlebotomiâ, quia fiunt ex sanguine retento ab ipso graviditatis initio. Et docuit experientia vomitum, quæ prægnantes frequenter infestare solet, primis gestationis mensibus, à purgationibus exacerbari ; à venæsectione verò plurimum sublevari ; imò verò in totum auferri, si usque ad solutionem symptomatis singulis mensibus uteretur.

Evacuatio purgans quæ sit per clysteres non omninò tuta est, quia comprimendo et irritando uterum potest abortum excitare. Ubi igitur illâ opus fuerit, et in mulieribus assuetis, huic remediorum generi, in minori quantitate componi debent, et ex iis potiùs,

quæ leniendi, quàm validè purgandi facultate prædita sunt.

Sudorifera utero gerentibus tutiùs quàm diuretica, administrari poterunt, quia per habitum corporis humores educant, unde nullum imminet abortûs periculum: ità ut nonnullæ mulieres in media graviditate à lue venereâ, illæso fœtu, liberatæ sunt.

Mulier, si quæ concipiat quidem, et frequentèr, sed fœtus bimestres, trimestres, aut quadrimestres, et vetustiores, itato tempore, semper, et certò excutit, illud est referendum ad uteri angustiam, quæ augefcentem fœtum amplius continuere non potest.

Numerus etiàm excedens abortum efficere potest: ut si duo, tres, vel plures in utero contineantur, periculum est, ne uterus nimia sarcinâ gravatus, illos præmaturè
ex-

excludat : unde frequens fieri solet gemellorum abortus.

Mortuus etiam fœtus ad hanc classem referri potest, ad cujus exclusionem natura continuò insurgit.

Abortus contingit, si aliquid præter naturam in utero succreverit, ut inflammatio, tumor schirrosus, abscessus, mola, et quamplurimi alii morbi.

Tenesmus supra omnes alios morbos abortum efficere consuevit, quandoquidem à frequenti ac ferè continuo egerendi conatu, qui tenesimum perpetuò comitatur, muscoli abdominis assidue contrahuntur, et uterum magis comprimunt, quam intestinum rectum, cui superjacet, et continuam illam compressionem fœtus exclusio tandem subsequitur.

+ Inveniuntur fœminæ plethoricæ, otiosè
et opiparè viventes, quibus, nisi bis aut
ter gestationis tempore secetur vena abortus
imminet.

~~Inter cetera~~
Decies tot abortiones intra duos vel tres
primos gestationis menses fieri solent, quòt
fiunt postea, utilius est ergò præcautionis
+ causâ intra duos, vel tres primos menses
quam post dimidium termini exactum, ut
plerique suadent, mulieri ademisse sanguinem
parvâ tamen quantitate, et partitis vicibus
ut opus videbitur.

+ Superabundantia sanguinis conceptum
sæpè recentem perdit, et abortionem infert.

Sæpenumerò inveniuntur mulieres, quæ
primis gestationis mensibus abortum faciunt,
ex solâ temperie sanguineâ.

In chacochoymia, purgatione blandâ frequentèr iteratâ, mediis præsertim mensibus gestationis, usui aliquandò est. ✕

Uterum gerentibus medicamenta sunt exhibenda, si humor impetu fertur ad excretionem, quarto mense et ad septimum usque *unde curata* his tamen minùs.

Sed potentibus medicamentis, perpurgari, abortionem facit.

In minoribus ergo et gravioribus fœtibus, sub timidè se gerere oportet.

Mulieri utero gerenti si alvus multùm fluat, periculum est ne abortiat.

Undè monemur nos non debere sine summâ necessitate dare purgans mulieribus gravidis, quibus frequens est alvus adstricta ; sed si necessitas ducendi alvum in gravidis urget, solummodò alvum laxantia sunt propinanda, et

et tam parvi dosi, sed tamèn iteratis vicibus, ut duntaxat semel, aut bis ex medicamenti usu alvum deponant.

Mulieri utero gerenti si crebra, et inanis desidendi voluntas, tenesmus dicunt, accesserit, abortum facit; idem de dysenteria quoque verum est.

Nil magis exitiosum esse puerperis constat passim ex Hippocrate, et experientiâ ipsâ quam alvi profluvium cum tenesmo.

Si a causis externis violentioribus, putà ictu, vel casu, et similibus vehemens dolor et perturbatio in gravida excitantur; statim, vel saltèm eâdem die sequitur abortus.

Si verò minor fuerit vis causæ externæ; ad tertium diem, abortum differri posse, quo elapso, cessat plerùmque abortûs periculum.

Quibus

Quibus prægnantibus ex casu, aut convulsione, aut ictu labores contingunt, ferè intra triduum apparet, nùm abortum facturæ sunt; nàm dies tertius est primus eorum, quos provocatorios vocant medici: notandum verò est, non constat sæpius de hac re, ante septimum diem.

In quas prægnantes morbus acutus incidit hæ omnes quod sciam abortionibus periclitatæ sunt: tum ob difficultatem curandæ tum ob symptomatum vehementiam et fœtus supervenientem sæpius interitum.

Si post lumbagines graves inter gestandum utero, excretiones inusitatæ ex utero proveniant, periculum abortionis summum mulieri imminet, præsertim si excretiones sanguine inficiantur.

Periculo multo majore laborat fœmina quæ abortionem facit, quam quæ debito tempore parturit.

Fluxie

Fluxio sanguinis immodica abortionis plerumque comes est.

Infans abortivus in ipsa abjectione perit, vel paulò post.

Quantò magis subitaneus est abortus, præsertim à causa aliqua violenta, eò difficilior placentæ extractio.

Quæ statis temporibus abortiunt, uterum habent prædurum vel prælanguidum.

Si mulier sæpiùs abortum facit, et eodem tempore semper, ut tertio, quarto, vel quinto mense, ob uteri angustia accidit, quæ augescentem fætum ampliùs continere non potest.

Abortum faciunt mulieres quæ uteros habent flatuosos, densos, vel parvos.

Abortio

*Abortio sive partus naturalis continget,
à mole nimia, pondere, et morso.*

*Quæcunque mediocritè corpora habentes,
secundo, aut tertio mense, abortiunt, sine
causa manifesta, iis cavitas uteri plena
mucoris sunt, et non possunt propter pondus
fætum continere, sed disrumpuntur placentæ
radiculæ.*

*Si mulieri utero gerenti, mammæ subito
extenuantur, abortus sequitur; ab uteri
actione debilitatâ, et quod fætus aut mor-
tuus est, aut placenta ab utero separata vel
debilitata; si verò paulatim detumuerint
mammæ, minùs periculosum.*

*Quæ præter naturam tenues utero ge-
runt, abortiunt secundo vel tertio mense
plerùmque, donèc pleniores evadunt: quo-
modo enim fætum aluerint eum ità extenuatæ
sefe alere nequeant?*

Aborsus periculosior est sexto, septimo, et octavo mense.

Fæminæ quæ laxiorem, et humidiores uterum habent, sine noxia, ut plurimum abortiunt, primis potissimum mensibus, quia partes istæ facilè cedunt, unde minor sequitur molestia.

Si foetus vitâ caret, nullus intus motus est, qui ante frequens fuit, venter gravis est, et quasi procedere velle videtur, nibiloque seciùs ac si hydropè urgeretur, intumescit, distenditurque et cadaveris pondere oneratur: idem simulque latera refrigescunt, quæ ante caluerant: ingens dolor circa umbilicum versatur: stomachus mordetur: spiritus malè olet: oculi minuuntur dolentque: nares atque aures frigidæ fiunt: totus vultus pravo colore fædatur: ipsa mulier crebrò inhorrescit: et in animi labitur defectionem: interdùm convulsionibus

fionibus quasi commitialibus distenditur : ferè autèm sempèr gravi vigiliâ urgetur.

Si mammæ spontè extenuantur, aut ex his lac aquosum fertur : latera, superiusque arctantur : lumbi, coxæque gravitatem insolitam habent, et pigrè moventur : fœtus, si vitam habet, vix movetur : postremò aqua profluit saniosa, tenuis, dein sanguinea, post quam ipse sanguis, hinc grumus, atque tum protinus fœtus excluditur.

Plerùmque etiam plus negotii abortus, quam maturus partus exhibet.

Dolores frequentes, et ferè continui, renes et lumbos excruciantes et qui versùs pubem et os sacrum exporrigantur cum quodam ex utero egerendi conatu, indicant abortum imminentem, mulieri utero gerente.

Ni mala urgeant symptomata, omnis abortus seu partus, naturæ committatur, aquis vero non formatis, prohibendus est partus.

Dolores absque aquis formatis, anodynis, vel enemate emollienti et carminativo, parva quantitate et iteratis vicibus, sæpè sedantur.

Hæmorrhagiæ insignes utero gerenti supervenientes, ad quas syncope, deliria, inflammatio et convulsiones sequuntur, mortem inferre solent.

Mulieri uterum gerenti, si lac copiosum è mammis effluat, fœtum imbecillem indicat: quod si solidæ mammæ fuerint, valentio rem fœtum significant.

Cum fœtus movetur, tunc lac de se significationem matri exhibet; mammæ enim attolluntur

attolluntur, et papillæ turgescunt, neque lac prodit.

Quæ fætus corrupturæ sunt, iis mammæ extenuantur.

Quod si duræ iterum evadunt, dolor erit vel in mammis, vel in coxis, vel in oculis, vel in genibus, neque fætum corrumpunt.

Si Mulieri prægnanti fiat in utero erysipelas, lethale est.

Mulieres gravidæ sanguinem è brachio debent amittere quandocunque ex hæmorrhoidum dolore laborant.

Novæ nuptæ, uteri perturbatione ortâ, ex coitu nimis fervido, et frequentius æquò petito, non rarò abortiunt.

Perturbationes animi violentæ, ad abortionem mulieres sæpè impellunt, timor præsertim subitus et ira repentina.

Sunt

Sunt et mulieres quæ, ut facilè concipiunt ita ad abortionem, nullà manifestâ causâ proclives sunt.

Emissio aquæ cruore tinctæ ex utero mulieris gravidæ, abortionis est plerùmque præcursor.

Mulier quæ abortum fecit SECUNDAS difficiliùs dimittit, quàm quæ suo tempore peperit.

Mulieres quæ variolis laborantes abortiunt, non ita multò post, plerùmque moriuntur.

Inter abortiendum ante quartum vel quintum gestationis mensem, non est cur sollicitus sis de fætûs positione, quem, præ ejus exiguitate, natura nullo negotio abjecturus sit, qualiscunque positio contigerit.

Cum

Cùm in abortibus intra duos vel tres primos gestationis menses factis, uterus ad mensuram fœtus tantùm aperiatur, non rarò fit ut placenta, ampliorem tunc temporis modum sortita, diutiùs in utero retineatur.

Fœtus magnitudo mortui in abortiis non sempèr ea est quam ex gestationis intervallo in quo abjiciuntur expectare licet, quippè, magnitudinem sempèr eandem habet ad quam moriens fuit provectus.

Mulieres ad abortum procliviores, oportet, ut coitum fugiant quinque vel sex menses, et cum primùm se concepisse perceperint, ut quam maximè quiescant.

Placentæ schirrosæ sæpè abortionem inferunt, cum jam grandior factus est fœtus, istiusmodi enim placentæ obsunt, quo minus alimenti satìs idonei subministretur.

Infantes

Infantes præmaturo partu editi etsi vivant, rarò vocem exprimunt ante finitum tertium mensem, cum nondùm valeant pulmones ad vagitus expresso ære exciendos.

Abortus, quos ipsæ mulieres sibi excitant, multo majore fiunt vitæ periculo, quam qui nullâ ministrante violentiâ spontè fiunt.

Ut violentior aut mitior est causa, ità majus vel minus periculum abortus afferunt, sive ex medicamentis abortivis, sive ab externa injuria, oriantur.

Quibusdam mulierculis tenera adeo debilisque est suarum partium compages, ut vel levissimâ causâ, putà, brachio inconsultiùs extenso, abortum faciant.

Non potest fieri ut mulier, abjecto gemellorum altero, ad justum terminum alterum gestet.

Mulierem

Mulierem utero gerentem morbo quopiam, præsertim acuto, corripere, malum.

Alia curatio morborum mulieribus gravidis, alia non gravidis, conveniat.

In omnibus morbis prægnationi non cognatis, illud imprimis cavendum est nè abortus fiat et enixus præmaturi cieantur.

Longè periculosissimi sunt morbi fæminis utero gestantibus, quoniam ea remedia, quibus fœtu vacuæ sanari solent, adhiberi non debent.

Quæcunque utero gerentes febribus detinentur, et vehementer extenuantur citra manifestam causam, eò difficultè et cum periculo pariunt, aut in abortionis periculum incidunt.

Post missum sanguinem adhibita cathartica adversus acutas plerasque febres plurimum

rimum valere: atque in hujusmodi quidam febribus, ubi nimia sanguinis humorumque quantitas, quoties detracto prius sanguine, ciendo alvum satis evacuare datur, nec tamen impetum sanguinis nimis augere, et rationi consentanea et tuta erit hæc mendendi ratio,

Adversus omnigenas febres eæ curandi rationes et remedia, quibus diminuitur quantitas et attenuando corrigitur qualitas sanguinis, plurimum semper valent.

Ex idoneo diaphoreticorum usu, quibus transpirationi, quam vocant insensibili, inservitur, optima licet omnigenarum februm remedia sperare, misso prius sanguine, id modo res postulaverit, evacuatique primis viis: efficacissima autem ea curandi ratio præcipuè, in iis febribus quæ utero gravibus, vel puerperis incidunt.

Uves-

Uvescente tandem linguâ febricitantis, quæ fuerat aridissima,, mox abit febris.

Si mulier gravida ita morbo aliquo laborat, ut operatione chirurgica insigniori opus sit, scilicet è calculo in vesica, fistula in ano, vel quovis alio hujusmodi operæ pretium erit, modo res sinat, operationem non nisi post partum perfecisse.

Mulieres quæ abortum faciunt aut pariunt, dum febre continuâ afficiuntur, maximo vitæ periculo laborant, istæ præsertim quarum febre adest fluxio in pulmones, et quæ asthmaticæ sunt.

In omnibus gravidarum morbis, dum morbi acerbitate, magis laborat natura quàm ut evacuationi lochiorum quæ fætûs educationem sequi debent, servire possit, summo perè partum prævenire convenit.

Morbos quos secum attulit prægnatio, partus plerumque adimit, ii verò, qui nullam habent cum prægnatione cognationem, post partum, graviores solent fieri.

Cortex Peruvianus, non minus tutò gravidis, quam quibusvis aliis, in medelam febris dari potest.

Mulieribus infirmis maximèque morbis obnoxiiis, liberos valde sanos, nonnunquam peperisse contingit.

Uteri suffocatio ex suppressis et corruptis menstuis, vel lochiis, oritur.

Odoramenta quæque mulieribus, quarum uteri suffocari adsueverunt, nocent, maximè autèm si post partum fieri solet.

Diarrhœa sæpenumerò abortionem affert, præsertim si disenterica sit.

Dysenteria,

Dysenteria, quæ abortionem attulit, ultra quatuor dies manens, plerumque periculosa est.

Mulieres quibus sanguis uterinus in primis gestandi mensibus profluit, sanguinis quantitatem modicam è brachio amittant, simul et quiescant, omninò non coeant.

Si mulieri utero gerenti purgationes eant, sæpè et multum, impossibile est fætum esse sanum præsertim in ultimis mensibus; aliquando enim sine fætus læsione paucus sanguis semel et iterum stillat gravidis, descendens per venas in uteri cervicem.

Hæc autèm, etiamsi copiosa profluvia, in mense secundo vel tertio, impunè plerumque accidunt, haud ità tamen in duobus postremis.

Profluvia verò immmodica quæ mulieribus gravidis nonnunquam accidunt, ex abrupta

abruptâ placentâ plerùmque oriuntur, neque cessant nisi post partum, et quo propriùs ad finem termini accedunt, eo periculosius habentur hujusmodi profluvia, quibus si crebræ animi defectiones adsint, mortem sæpenumerò et parenti et infanti afferunt.

In profluviis immodicis ubi res postulat ut educatur fœtus, multo majore discrimine laborant illæ mulieres quibus ostincæ crassius et durius est, quam illæ quibus tenuius et mollius est.

Profluvia immodica unà cum convulsionibus, in mulieribus prægnantibus plerùmque sunt lethalia.

Venæsectio in brachio, perquàm necessaria et ad conservandas mulieres profluviis immodicis obnoxias; in modicis etiam profluviis multùm prodesse poterit, fugienda nihilominus inter immodica profluvia.

Ut

Ut ex utero, totius corporis plenitudo emittitur, injectiones astringentes adhiberi non debent, nisi profluvium nimis copiosum postulet.

Præmissam placentam immodica profluvia sequuntur, quæ mortem sæpè puerperæ et infanti afferunt, nisi maturatus partus præveniat.

In quovis prægnationis intervallo, si ab immodicis profluviis sæpiùs animo deficiat mulier,eductio fœtûs, unicum est remedium, ad conservandum et matrem et infantem.

Si parturientis immodica sint profluvia, membranæ quam citissimè rumpendæ sunt; cave tamen nè membranas attrahas, nè abruptâ placentâ, adaugeant profluvia.

Licet

Licet fœtus educatio, præsentissimum sit remedium in profluviiis immodicis, parum sæpè prodest, quum serius adhibetur.

Si sanguis uterinus mulieri gravidæ ex uteri fundo profluit, abortio nunquam non sequitur, si verò ex uteri collo, remedii spes restat ; utque certior fias undè eveniat, observandum est, an os tinæ sit apertum aut clausum.

Animi deliquia crebra, aurium tinnitus, oculorum hebetudo, vel caligo, mortem propinquam denotant, cum ex immodicis profluviiis oriuntur in mulieribus quarum sextus prægnationis mensis præteriit ; præcipuè si ictus, vel quodvis aliud infortunium, sit profluvii causa.

Si alimenta quæ apprimè appetunt gravidæ, optima et ad nutritionem maximè idonea

*idonea non sint, omninò anteponendasunt
iis alimentis quæ fugiunt et oderunt.*

*Si mulieres gravidæ quidquam frigidius
vel cui glacies inest, biberint, exindè co-
licam passionem sæpè patiuntur, et abor-
titionem faciunt.*

*Mulieres gravidæ quibus accessere sive
ardorem pati solet stomachus, ab acidis
fructibus immaturis, et saccharo, absti-
neant, vel etiam vinum fugiant, nam vi-
num ut alimenta in stomacho acescant, ef-
ficat, ipsumque fit acidum.*

*Mulier prægnans sub mensem postremum
termini debet quiescere, quia circa hoc tem-
pus, sese vertit infans ut naturalem situm
capiat, et prægnantis motus potest efficere,
ut infans, non recto ut debet, sed obliquo
motu vertatur.*

Si res postulat ut mulier gravida purgetur, sanguis è brachio amittatur ante aliquot dies.

+ *Mulieribus gravidis, quibus iter longum faciendum est, sanguinem è brachio semel amittere debent, aliquot dies antequàm iter capeffant, quò meliùs injurias quas itinerandi motus inferre potest, evitent.*

+ *Tussis violentior et frequens, mulieribus gravidis abortionem, et profluvia sæpè adfert.*

• *Mulier gravida, vel non gravida, hæmoptysin, tussim, ardorem stomachi, vel uteri fluxionem patiens, purgari non debet.*

• *Et coitus, et prægnatio, plurimùm mulieribus hæmoptysi laborantibus, nocent.*

Venæ-

Venæsectio in brachio, lac, jus tepidum, taciturnitas, intestina parum adstricta coitus abstinencia, perquam necessaria sunt mulieribus gravidis, tussi violentiori laborantibus; præsertim si hæmoptysi adsit.

Mulier abortioni obnoxia, post conceptionem à coitione omninò abstinere debet. +

Varices crurum mulieribus gravidis aperiri non debent.

Si mulier prægnans luë venereâ afficiatur, idoneis remediis in sex prioribus gestationis mensibus impunè potest uti, in reliquis autem tutiùs est partum expectare. +

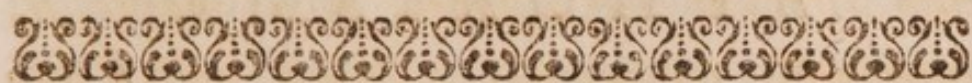
Ulcera venerea labiorum, vaginae, à salivatione facilè sanantur, si quæ verò ipsum uterum, ejusvè os occupaverint, his nullâ ferè medetur arte.

Multum periculi et matri et infanti secum afferunt convulsionibus, eoquè majus, si, intermissis paroxysmis animum mulier non recolligat.

+ *Primiparæ, sæpius convulsionibus afficiuntur, quam istæ quibus plures partus contigerunt.*

+ *Convulsionibus antè partum periculosiores sunt, quàm post partum.*

Mulieres convulsionibus correptæ, ante vel post editum mortuum et putrefactum infantem, majore discrimine laborant, quàm si vivus foret infans.

DE PARTU NATURALI.

AD partum naturalem requiruntur parturiens et foetus nullis infirmitatibus obnoxii, quæ partui obesse possent : opus est, ut recta sit mulieris forma, valetudo firma; ut infanti ætas, valetudo, situs, sint legitima; ut dolores *naturales* sponte suâ superveniant : ut os uteri denique ex lege naturæ locum obtineat. Per dolores *naturales* intelligimus, tales motus ultrò exorientes quibus ventris et intestinorum muscoli adstricti, tantam depressionem impetumque in uterum faciunt, quasi è corpore expellendus esset; atque horum dolorum impulsu aperitur uterus, foetusque in ostium, et porro per illud expellitur, et hoc pacto foemina feliciter partum edit.

A P H O R I S M I.

*Q*UO juniores sunt mulieres, modo annum ætatis decimum quintum peregerint, eò feliciùs parturiunt.

In principio doloris tactu quærendus est fœtus et uteri situs.

Os uteri multò mollius utero gestantibus fit, quam aliàs.

Apertio oris uteri mulieris gravidæ non semper parturitionis est signum certum, nonnunquam enim orificium adeò patefactum invenitur, ut digitum inferri sinat mensem ante partum.

Si mulier ineuntibus puerperii doloribus, aliquot retrò dies alvum non exoneraverit, clystere adhibito dejectio cienda est, ut liberior infantis detur exitus.

Missio

Missio sanguinis è brachio magno erit primiparis usui, si modò validi sint temperamenti, fiatque dum arteriarum pulsus ex doloribus augentur, respiratio libera ad augendum puerperæ nixus et promovendum partum plurimum confert.

Infantis utriusque sexûs, secundum naturam in utero positi, caput est superius, inferiores pedes, facies antrorsum spectat, dum septem vel octo gestationis menses præterierint, postea verò omninò inversa est positio; superiora scilicet pedes, caput inferiora occupat et retrosum spectat facies.

Sub nonum plerumque mensem deorsum mittitur infantis caput, nonnunquam etiàm sub octavum.

Fieri potest, res ità se habere possunt, ut mulier utero gerat à septem ad undecim menses.

Infans se subvertens in postremo gestationis mense, motu insolito, falsos sæpè dolores ciet, qui etiàm enixus maturè nimis afferrunt.

Infans secundum naturæ legem se prono capite, aversâ facie, inter parturiendum offert; quævis alia positio mala est et præter naturam.

Funis umbilicalis recens nati infantis constringendus, et sine morâ secundinæ excludenæ sunt, digitos vel manum protinus ab exclusione infantis immittendo; nè fundum detrabas aut uterum invertas funiculum umbilicalem extrahendo.

In quolibet gestationis intervallo, si aquas formatas senseris, id est protrusas, et infantis capiti inter dolores cumulatin præmissas, pro certo habeas istam mulierem parturire.

Puerperium primum, sequentibus plerumque gravius est, utero et infante rectè sitis.

Vomitus immodici et violenti summum dant abortionis periculum cum mulier propriùs accedat ad pariendi tempus.

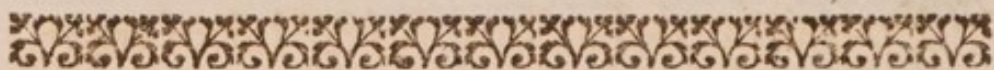
Vomitus verò inter puerperæ labores, si supra modum non sint, nunquam non prosunt.

Si quando aquæ quas parturientes egerunt primò liquidæ tenuesque deindè viscosæ et mucosæ fluant, partum instare conjectari licet.

Humor sensim profluat inter dolores glutinosus et viscidus; si tandèm incipiat rubescere, aut cruentus fit, certissimum instantis partûs indicium est.

An Os Pubis vel Ossa Ilii inter parturiendum sejungantur non constat, sed Os Coccygis, cujus articulatio immobilis est aliquantulum recedit.

Mulieres quæ nullum adhuc fœtum ediderunt, orificium uteri habent arctius et rotundius, quod amplius et inequalius est in iis, quæ jam pepererunt.

DE PARTU *Facili* ET *Difficili*.

QUO grandior fœtus, eo altius ascendit uterus in puerperæ ventrem; et quum cavitas pelvis amplio-rem uterum, fœtu, nec simplici forsan, secundinis et aquis distentum non capiat, necesse est, ut ultra limites pelvis in cavum ventrem, uterus ascendat; hic vel eundem quem ante aut statim à conceptu

ceptu situm, vel fortè trajectus, alium quendam situm obtinet : si quem olì *rectum* dicimus uterum et ritè positum, tùm enim parte ejus acuminatâ in cavam pelvem demissâ *fundus* umbilico obvertitur ; at si mutatâ sede, et inclinato utero, vel *antrorsum* vel *retrosum* vel ad *alterutrum* latus deflectatur, *obliquum* pravumque uteri situm culpamus.

Fœminæ doloribus *falsis* laborantes, corripì videntur *vehementibus* deprimendi conatibus, qui, antequàm verò penetraverint aut depressionem *veram* fecerint, subitò *cessant* isti motus, ac in *cruciatum* aut *spasnum* laborandique *impotentiam* mutantur.

A P H O R I S M I.

IN principio doloris quærendus est
fœtus et uteri situs.

*Detractio sanguinis è brachio vel pede
plurimum in molestioribus puerperiis prodest,
cum et promoveat partum, et remedio sit,
nè immodica profluvia et convulsiones par-
tus difficili et præternaturali accedant.*

*E malis positionibus pædes minimam,
brachium cum humero maximam, nates
vel manus unà cum pedibus obviæ medi-
ocrem difficultatem ferunt.*

*Pedibus se præsentantibus, situs non im-
mutandus est, nè ut facies posteriora spectet.*

Præ-

Præsentante se brachio cum humero quam primum pedibus preheñsis extrahendus est fœtus.

Si nates, vel manus unà cum pedibus obviæ sunt pedibus preheñsis extrahendus est infans.

Ambos pedes simul detrahendi sunt, et digitos eorum faciem versùs convertere debes.

Præsentante se facie vel collo, ad situm naturalem reducendus, seu pedibus preheñsis extrahendus est infans.

Funiculo solo in ostium veniente, indicat plerumque infantem transversim in utero situm.

Funis, si se præsentet, reducatur; fœtusque pedibus preheñsis quam citissimè extrahatur: exindè tamen lividus plerumque sit infantis vultus.

Funis

Funis implicitus, æquovè brevior, fætûs resiliationem post finitum dolorem efficit.

Si fætus imbecillis est, dignoscitur ex partu languido, sanguinis fluxu nimio, matris viribus languidis, fætûs pulsu in fune.

+ *Si fætus mortuus est, dignoscitur ex mammis mulieris flaccidis, frequenti lypothymiâ, aquarum fætore, frigore ventris mulieris, laterumque, et gravitate in utero, capitis infantis mollitie, defectu pulsûs in fune, cuticulæ corporis separatione, meconii absque causa expulsionem, vel quod omninò certior est, cuticulæ capitis supremæ, dissolutione.*

Si fætus malè situs est, dignoscitur ex doloribus non ritè respondentibus, doloribus nimis lentis, aquis furtivis, at certissimè tactu accurato.

Pravus

Pravus uteri situs est quadruplex ;
 primus, si fundus uteri diaphragmati,
 corpus autem, spinæ dorsi mulieris incli-
 natum, opprimitur, indè os uteri nimis
 suspensum ab anticâ parte, ad ossa pubis
 addigitur, et infantem reddit immobilem.

Secundus, si uterus in ventrosis mulier-
 ibus pronus propendit, ore ad os sacrum
 converso.

Tertius, si fundus uteri in latere sinistro
 paulò altius vel demissius ponitur, ore ad
 spinam dextram ossis ilii converso.

Quartus, quo fundus uteri in dextro
 latere ponitur, ore ad spinam sinistram ossis
 ilii converso.

Prava infantum positura in utero rectè
 locato facit difficilem laborem, sed malè
 locato difficiliorem.

In

In quacunque uteri obliqua positura, quamprimùm certus sis parturientem genuinis laboribus laborare, infans pedibus cautè extrahendus est, tactu, prius diligenter explorato situ, et infantis et uteri.

Quum infantes omninò invertendi sunt, observandum est, faciliùs versari et in gyrum tractari, scilicet, digitis pedum ad caput directis, quam contrà calcaneis ad podicem conversis.

Infantes lentè versandi sunt ut extrahuntur, applicatis ambabus manibus; alterâ scilicet, quousque potest subter corpus immissâ, dum alterâ pedes combinatos tenet; hoc pacto infans sensim versando producitur; usque dum pronus in ventrem ejus procumbat, et ultra ventrem exclusus sit: tum demùm opportunum tempus illuxit, quo parturienti laborandum est, quippè jam caput et brachia plerumque conjunctim trajicienda sunt; et infans valide,

lidè, quasi dolores urgerent, sed cautè trahendus est, deorsum versus intestinum rectum, aliùs infans coarctatus aegrè transmittitur.

Uterus nimis propendulus facit partum difficilem, in fœmina cujus uterus sit depressus ventre propendulo.

Hic, membranis abruptis, et ore uteri satis patulo, laborandum est, doloribus respondentibus, evanescentibus verò, è contra cessandum est.

Laborandum est etiam alterâ manu in utero locatâ, alterâ autem, externâ in ventrem mulieris positâ, sed pressura externa levis, depressio interna fortis et æqualis fiat, et inter deprimendum manus attrahatur.

Notandum est, obliquam hanc uteri posituram commodius admittere exclusionem

infantis prævio capite prodeuntis, quam ubi uterus in alterutro latere, aut ad lumbos apprimitur.

Nihilominus, in omni positurâ uteri obliquâ, putamus plerumque securius, tutius, ac minus periculosum medium non datur, quam si infans, abruptis membranis, abjectâ omni-cunctatione vertatur, pedibusque extrahatur.

In omni malo situ, uteri vel infantis, et in rebus desperatis, pedibus extrahatur fœtus, et semper observandum est infantem commodius verti, si digitis pedum præviis, quam si calce, quum infans omninò invertendus est.

Si quando fœtum prehensis pedibus educere conveniat, facies infantis deorsum ad matris intestinum rectum semper spectet priusquàm caput extrahatur.

In

In utero malè locato, plurimi difficiles partus, plerùmque difficilimi sunt, undè sæpiùs et ipsa prava versio infantum in utero oritur, quippè qui initio benè versis propter pravum uteri situm, in, aut per pelvem penetrare non valentes, ex benè versis, fiunt pravè versis; id quamplurimum accidit maturi auxilii defectu.

Partui difficili vix sufficiunt mulieres, quibus, corpus sudoribus frigidis obrutum; vel syncope frequens cum frigidis sudoribus; vel convulsiones sine recognitione; et quibus vires deficiunt, vel inferiora abdominis tensa et inflammata sunt.

Longè aliter tractandus est infans in utero rectè sito, quàm in utero obliquato, priori, caput non omninò rectè positum, in ostium dirigendum est, posteriori verò, tutius pedibus quæsitis extrahitur; et hoc semper observandum est, os uteri nunquam non adversum fundi situm esse, undè facile

judicandum est, quo loco fundus uteri situs est, ac utrùm plus minus obliquatur.

X *Infans facie in ostium uteri prodeunte reddit partum difficilem in utero benè locato; in utero malè locato difficilior multò est, et statim pedibus infans educendus est; priùs tactu diligentèr explorato situ et infantis et uteri.*

X *Ex formâ aquarum oblonguâ, in utero rectè posito, concludimus quod caput in ostio non versetur, alitèr in obliquo.*

+ *Infantibus transversim sitis humores plerùmque in oblongam formam coguntur, et ostium uteri vacuum est, sive aquis solummodò obsessum.*

In quacunque uteri obliqua positura tutissimum, promptissimum, minusque dolorificum censeam partum accelerare infantes pedibus prehensis extrahendo, idque in principio

cipio statim laborum, ante vel paulo post effluvium aquarum, quamprimum certus sis parturientem genuinis doloribus laborare.

Tanquàm regulam generalem tradidimus infantum pedes non nisi digitis fursùm versis extrahendos esse: istud dictum volumus de pedibus supra in fundo uteri positis, et quum infans omninò invertendus est.

Cùm latiùs pateat pelvis è regione coxendicum, quàm ab osse sacro ad os pubis, sicubi ob magnitudinem capitis difficilior fuerit partus, infantis mentum in alterutrum humerum obvertatur, ut qua parte latior sit ex naturâ pelvis, eâ infantis caput et humeri ità dirigatur, ut faciliòr exitus detur.

Sic etiam quoties fœtus pedes præmiserit, consultiùs erit primùm alterum brachium deducere,

deducere, deindè, immisso digito infantis ori mentum ejus, ad humerum sensim deflectere ut tutò partus peragatur, ubi amplius æquò infantis sit caput, et angustior puerperæ pelvis.

Si verò necesse sit pelvem majorem reddere, non licet nisi retrudendo Os Coccygis, quod integrâ manu perficiendum est, undè triplex commodum; viz. Doloribus ingruentibus manu premente Os Coccigis repellitur, indè meatûs dilatatio; manu deprimente os uteri ampliatur: manu retractâ infantem simul sensim attrahitur. Hæc omnia verò cum prudentiâ et judicio peragenda sunt: et,

Observandum est, parturientes convenienter tractando et juvando dolores concitari, et augeri; perversis autem actionibus evanescere et cessare.

Humoribus

*Humoribus jamdudum effluxis, infante-
que arctius compresso, quam ut possit manu
inductâ versari, convenit aliquando cin-
gulum quoddam lenissimum alteri vel am-
bobis pedibus injicere, et alterâ manu de-
trahere, dùm alteri corpus infantis supe-
riùs sursùm removes, hoc modo pedes in
ostium productos quamprimùm potes manu
prehendito, eâque infantem omninò extra-
bito.*

*Absente uteri vel infantis pravo situ,
remedia dolorifica, aliquandò præscripta
sunt, vel saltèm, clysteres acres injiciantur,
quorum irritatione uterus stimulabitur, et
depleto intestino recto ampliorem locum in-
fantis exitu relinquet.*

*Cognoscat ex his medicus, cui conscientia
curæ est, quod commodi aut incommodi af-
ferunt remedia à se præscripta dolorifica,
si sine præviâ cognitione situs uteri et in-
fantis exactissimâ, illa præscribit rogatu
obstetricum,*

obstetricum, quæ os uteri non possunt tangere, nescientes, quo modo et loco, os uteri vel infans siti sint.

Præſagire difficilem partum licet, ſi totus ante fœtum aquoſus humor effluit: aut longa, copioſa ſanguinis eruptio antecellit: ſi ipſa fœmina crebrò inhorreſcit, et languidiore dolore, perque longiora intervalla urgetur; partus enim ſine debito dolore periculoſi ſunt.

*Mulieri difficultè parienti, utero et infante rectè ſitis, ſternutatio ſuperвениens, bonum, eadem etiam in retentis ſecundinis; nàm ſi uterus non valet in hoc caſu expellere fœtum, vel ſecundinas, bonum erit, ſi ſternutatio ſuperвениat; tali etiàm in caſu conduceret ſternutatorium admove-
re na-
ribus.*

*Si funis collo circumductus ſit, ſubditis digitis tentandum eſt funem laxatum ſupra
caput*

caput remove, si non licuerit remove, filo constringendus et discindendus est.

In partu gemino posterior pedibus plerumque extrahendus est, ideòque membranæ quàm citissimè rumpendæ sunt, nisi promptè rem agat natura.

Si infans pedem alterum obvium ferat, animadvertendum est an dexter, an sinister, ut prius intelligatur qua ex parte sit alter quærendus, quam educatur.

Si binos pedes obvios habeas, dextrum licet et sinistrum, videsis diligenter ante perscruteris, quam extrahere coneris, ne fortè alter, alterius sit gemelli.

Mammæ venterque prægnantis cui fœtus in utero mortuus est, non ampliùs augeſcunt, sed quotidie recedunt.

+ Uteri excretiones fœtidæ non semper infantem mortuum indicant, quum à grumis sanguinis diutiùs retenti corruptis fieri possint.

+ Si mulier quatuor dies in partu labore, vix fieri potest, quin fœtus moriatur.

Infantis mortui caput è corruptione emoliturum non æquè ac vivi exitum humeris in partu conciliat.

+ Infantis mortui difficilior et molestior est plerùmque enixus.

+ Mulieres quæ mortuum et corruptum infantem edunt febre interim continuâ laborantes, post partum paucis interpositis diebus ferè moriuntur.

Infans in utero mortuus post emissas aquas, biduo vel triduo, majorem in modum

dum corrumpitur, quàm toto mense manentibus aquis.

Si caput infantis in exitu hæreat, cum non sit tumefactum, est cur mortuum credas. ✓

Signum verò omnium certissimum fœtus mortui est cuticulæ capitis supremæ dissolutio, quæ non nisi aliquamdiù post obitum infantis contingit.

Infans in ostio uteri primiparæ hærens plerùmque mas est, ampliora enim capita, humerique latiores maribus quam fœminis ferè contingunt. ✓

Primiparæ senioris fœtus non rarò hæret in ostio uteri.

Manus altera infantis, vel ambæ simul, sæpiùs quam quævis alia pars infantis, ✓

fantis, unà cum capite se offert, quotiès caput non solum protruditur.

Si manus præmissa se offerat cave prebendas, quo longiùs enim manus porrigitur, eò molestior futurus est enixus.

Mulieres quorum mariti manibus et humeris amplioribus sunt, tales sæpenumero infantes pariunt.

+ *Infantes, si nates inter nascendum sunt obviæ, ex situ compressi meconium semper dejiciunt.*

Infantis capite in utero relicto consultiùs est, ut naturæ soli committatur obstetricium, quam ut vi adhibitâ extrahatur.

+ *Lapsus funis umbilicalis ante partum, citam infanti mortem infert, nequè id minus efficit compressio funis in exitu se offerentis cum infantis capite.*

Funis

Funis umbilicalis cum subitâ aquarum eruptione sæpe ante partum dilabitur, ubi abundant aquæ et funis est prælongus. X

Si tactu fune umbilicali dilapso arteriarum pulsus sentiatur, vivit adhuc infans, sin minus mortuum crede.

Utero ad partum unius infantis patefacto, non nisi altero emissso aut extracto, clauditur.

Altero extracto fœtu, si alter adhuc in utero maneat, hunc etiam prius educere oportet, quam prioris placentam extrahas. X

Ex gemellis alter potest in utero materno vivere, altero ante menses aliquot mortuo.

Gemellorum altero edueto, confestim alterius membranæ aquam continentes dirumpendæ

*rumpendæ sunt, ut secundus maturetur
partus patente adhuc utero.*

*Muliere ex fœtu multiplici gravidâ par-
turiente, omnes priùs educantur fœtus,
quàm cujusvis secundinæ, nè effluxio san-
guinis immodica secundas præmaturè ab-
ruptas sequatur.*

*In extrahendis gemellorum secundinis,
sive placenta sit unica vel duplex, cum suus
utrique sit funis infanti, semper conandum
est, ut ea placenta quæ partui priori at-
tinet, priùs extrahatur.*

*Manus semper imponenda est puerperæ
ventri, vel in uterum immittenda est, sta-
tim post educlum fœtum, ut dignoscatur an
maneant adhuc alter in utero, præsertim si
quem eduxeris sit exiguus, ut gemelliparæ
fœtus esse solet.*

Statim

*Statim à fœtûs exclusione sine ullo puer-
peræ dolore aut incommodo, manum in ute-
rum immittere licet.* X

*Mulieres fœtum multiplicem gestantes
utero, multo gravius laborant in præгна-
tione, et plerùmque quindecim dies, vel
etiam tres septimanas ante debitum tempus
partum edunt; iis etiàm crura tumefieri
solent, vel femorum tenus, in postremis
mensibus, nonnunquàm etiam ipsa vaginæ
labia.* X

*Fœtûs membranæ nunquàm inter nixus
dilacerandæ sunt, nisi adeò pateat os uteri,
ut partum illicò fœtum iri speres, aut id
suadeant profluvia, convulsiones, vel hujus-
modi res natæ.* X

*Mulieres, quarum infantibus capita
sunt prælargæ, et humeri ampliores solito,
gra-*

*gravissimis doloribus in puerperiis affi-
ciuntur, maxime autem primiparæ.*

*Aquæ maturè nimis profluentes, infantis
magnitudo nimia, funis umbilicalis infantis
collo, vel cuivis alii parti circumvolutus,
facies infantis sursùm spectans; hæc om-
nia productiùs et molestiùs puerperium
reddunt.*

*In difficilibus et operosioribus puerperiis
ipsa opem fert natura, in iis verò, quæ
præternaturam accidunt, sicubi fœtus
grandior iniquam positionem fuerit nactus,
frustrà nititur natura.*

*In omnibus præternaturalibus puerperiis
quæ ex sola positione infantis malâ oriuntur,
cum primùm os uteri satis patet, aut dila-
tari impunè potest, tùm manus cautè im-
mittenda est ut opus perficiatur.*

Non

*Non nisi quiescenti utero manus intro-
mittenda est.*

*In plerisque pravis positionibus quibus
infantes obstetricanti sese offerunt, prehen-
sis pedibus fœtum educere consultius est,
quam ut ad situm naturalem reducantur,
dare operam.*

*Si infantis situm in utero ità mutare velis
ut prehensis pedibus educatur, videsis ma-
num membranis fœtum involventibus
inferas, ut uterus, his interpositis, nihil
detrimenti ex operatione, capiat.*

*Mulierum sæpè exiguitas pravam in-
fantis positionem efficit, cum non satîs loci
habeat ut se in utero vertat.*

*Mulieres quibus grandiores sunt infantes,
ineunte puerperio, remissiores dolores ex-
periuntur, quoniam fœtus grandior non*

R

sine

sine difficultate descendit, ut exitum occupet.

Deformes, gibbosæque mulierculæ gravioribus puerperii doloribus laborant.

X *Affectus soporosi et convulsiones partui difficili supervenientes ut plurimum sunt lethales.*

Violentis doloribus subito deficientibus, si superveniat vomitus metuendum ne laceretur uterus.

† *Viribus de repente deficientibus, lethalis extravasio est metuenda.*

† *Si prægnans, multo tempore cohibeatur, et parere non possit, sed diebus pluribus ex partu dolore laboret, sit autem juvenis et invigore et multo sanguine referta; secare oportet venas in malleolas, sanguinem detrabere, virium respectu habito.*

Si qua in pudendo muliebri ex partu difficili mortificatio fiat, plurimum periculi est nè corrupto vesicæ collo ibi tandem fistula enascatur.

Si ob fistulam post difficilem partum, urinam mulier præter voluntatem temerè dimittat, idque tres totos menses fiat, remedium ferè frustrà sperabit.

Fæminæ doloribus falsis laborantes, corripiti videntur vehementibus deprimendi conatibus, antequàm verò penetraverint, aut depressionem veram fecerint, cessant isti motus, ac in cruciatum aut spasmum laborandique, impotentiam mutantur.

In his doloribus falsis, medicamenta propellentia minimè utenda sunt, sed lenientia et anodyna quamprimùm adhibenda sunt.

Infantes ascite ac hydrocephalo affecti, in utero matris plerumque moriuntur, sin

R 2

minùs,

minùs, citò post partum, quod quidem de monstris affirmari potest.

Si infans cujus humeri sunt angusti prolato capite etiamnùm in ostio hæreat, monstrosus esse, vel hydropicum existimare licet.

Infans hydropicus multò faciliùs quam monstrosus, utpotè qui, missis aqui simplici juncturâ extenuari possit, quo minus præ tumore hæreat.

Instrumentis nè quidem ad extrahendum mortuum infantem uti oportet, si à manibus potest fieri.

Instrumenta quibus infantes monstrosi seu mortui extrahuntur lævia per totam longitudinem esse debent, ne qua asperitas uterum, vulnerare possit.

Curâ

Curâ opus est maximâ, nè credideris mortuum, vivus infans ferramentis mulcetur.

Cùm sectio cæsarea mortem parenti certissima esset illatura, nunquàm, nisi ex-templò post defunctam vitâ matrem adhibenda est : ergò cautè distinguendum est, inter uterinam et ventralem graviditatem ; et etiam inter ventrales ipfas.

A fœtu in tuba fallopiana conceptu, et ad perfectionem usque ejusdem accretione, præter alias rationes, erudimur, fœtum non in utero ex mixtura utriusque sexûs genituræ oriri : verùm jam in ovario principium sumere, ibidemque à genituræ virilis parte maximè volatili imprægnari, et subindè varias ob causas vel in hoc, vel in alio loco remoram pati, ut in uterum pervenire nequeat, sed nunc ex ovario se extricare non possit ; modò in cavum abdominis decidat, undè conceptiones ventrales

les

les nominantur ; alia vice tubæ fallopianæ angustias superare haud valeat ; verum ibidem parti cuidam accrescat, nutrimentum capiat ; at sua plerumque et matris morte : quemadmodum hystoriæ quamplurimæ hujus generæ ex variis scriptoribus colligendæ sunt.

Graviditas vitiosa uteri, quâ per difficissam uteri fundum aut cervicem, aut superiorem vaginam, interior fit partus, matri semper est mortifera.

Graviditas in interna cavitate tubarum, semper letalis est, si tuba abrumpatur.

Ovaricrum graviditas interior, matri semper letalis est : non ita tamen exterior in his graviditas.

Partus cæsareus externus, solus licitus est.

Hæ ventrales graviditates sunt propriè superiores vel inferiores, ab ovô impregnatô internali aliquâ parte ventris adhærescente.

In graviditates ventrales, aliquandò sectio cæsarea tutò perficitur, præsertim si sit graviditas exterior et in parte superiori ventris.

Si infantes in partu uteri ob monstrosam magnitudinem totius corporis, aut partis alicujus, pelvem, portione suâ nimis parvam, integri transire prorsus non valeant. Aut, si propter negligentiam vel inscitiam obstetricis, in utero quam maximè obliquo, infantis rectè versi caput in angustiam cavitatem pelvis delapsum, inibique simul cum humeris adeò coarctatum sit, ut ad impetum dolorum validissimum nè minima quidem percipiatur descentio.

In hoc statu rerum, quibuscunque remediis frustrà tentatis, ut saluti matris consulatur, infantem illum tanquam mortuum oportet tractari et extrahi.

X *In hydrocephalo autem, aut ascite infantis commodè aperitur, puncturâ factâ cum instrumento dicto, terebra occulta.*

Si infans capite prævio nimis in exitu constringitur, et caput ejus fatis protrusum fuerit, tùm, infantem sine lesione, cum forcipe minimâ, extrahere potest.

+ + *Hinc videmus nonnunquàm quidèm in obstetricio instrumenti opus esse; id autem rarissimè contingere, experientia plusquam triginta annorum, quibus latè et feliciter huic rei operam dedimus, affirmare non dubitamus: nam per totum illud tempus, ni fortè me fallit memoria, ter tantùm instrumentorum usum res postulabat. Atque est quidèm cùm magnoperè metuamus nè plurimum*

*rimùm sæpè noceat temerarius, eorum
usus : ideoque moneamus ut quantum fieri
potest, sedulò vitetur.*

*Si quando non possit, fieri ut mater,
simùl et proles salva sit, matris vita semper
infantili anteponenda est.*

Quum medicus vel rei obstetriciæ
peritus ut parturienti opem ferat, ac-
cersitus fuerit, imprimis *tañtu* quàm
accuratissimè exploret, qualis reverà sit
oris uteri positio : nùm mediâ pelve,
nùm anteriore parte juxta os pubis,
nùm posteriore juxta vertebrae sive os
sacrum ; utrùm dextrorsum an sinistror-
sum vergat : simùl quantum pateat os
uteri, et quæ pars infantis sit obvia.

Si verticem infantis solùm obviùm
habeas, atque uteri os vel pelvi immi-
neat vel in ipsa pelve sit situm, dum
intereà membranæ cum aquis, ingru-

entibus doloribus protruduntur, nullo opus est auxilio; et, nisi cessantibus aut languescantibus admodum doloribus, non est in hoc rerum statu provocandus partus; nequaquam lacefenda puerpera; spontanei dolores enixus tutò expectantur, ubi omnia verum et ex natura legibus partum pollicentur.

Quòd si os uteri altiùs suspendatur, aut prælargum infantis caput; aut nimis angustam pelvem esse indicat: contrà, si inferius demittatur aut exiguum caput, aut ampliorem pelvem arguit; hìc promptior futurus est partus, istìc tardior: istìc patientiâ solâ opus est, neque enim ciendi sunt dolores: sed hìc, os uteri urgentibus doloribus digitis obstetricantis usque sustentandum.

Si, quùm os uteri rectà in pelvem vergat, nec caput nec nates, nec quicquam . . . membranam quâ complectuntur

plectuntur aquæ eamque *oblongam* in exitu deprehendatur, difficilem crede portendi partum, transversum enim infantem habes ; quo circa statim post obortas aquas, quærendum est caput, et in exitum adducendum, modo commodè possit fieri, sin minùs, pedibus extrahendus erit infans. Nonnunquàm etiam omninò postulabit res, ut, ruptis de industria membranis, præsertim ubi tenuiores solito membranæ, et molle sit et dilatabile os uteri, querantur pedes.

Quotiès in mediam pelvem uteri os non promineat, sed in anteriorem partem ad os pubis, vel in posteriorem os sacrum versùs nimis deflectitur, vel ad alterum latus et coxendicem se inclinat, indè erit tantùm discriminis, quanta declinatio : et hìc celeri solertique ope puerperæ succurrendum est, ita deducendo os uteri, ut quam maximè exitum spectet ; tum infantis querendi pedes, ut partus absolvatur : nam quo-

tiescunque os uteri aut altiùs fuerit positum, aut cuilibet pelvis ossi arctè nimis admotum, nequaquàm permittendus est naturæ partus.

Utero sive rectè, sive perperàm posito, si ruptus membranis artus quilibet *pes* putà, *manus*, &c. excludatur, infans statim pedibus extrahendus est.

Si altiòr etiamnùm uteri situs sit, ruptis nondùm membranis, et increbescant continuò dolores, summâ curâ *suffulciendus* est uterus manu, vel digitis, nè in angustias pelvis, inter os sacrum et coccigis, ipse uterus simul infansque detrudatur.

Si altiùs posito infante, nihil proficisse videntur acerrimi dolores: si in obliquum os uteri vergat et quolibet pelvis ossè constringatur; vel si durum sit nec satis apertum, et accedant profluvia et convulsiones, si debilis sit puerpera, nec inter dolores satis valida, rectè possitis et utero et infante, ad promovendum

movendum partum: si defluerint aquæ, nec mox sequatur foetus: si qua parte distorta sit puerpera; si quo totius corporis, vaginæ, uteri, vel intestinorum morbo laboret, maximâ opus erit curâ et iudicio; et sine morâ pedibus protrahendus infans.

Si secundinæ non statim post exclusum foetum sequantur, aut utero adhærent, aut os uteri nimis clausum obstat: hîc quoque prudenti opus erit concilio manuque peritissimâ, nè quid gravius accidat ab inconsultâ secundinarum direptione.

De

De Puerperis earumque Morbis.

SI qui puerperio morbi supervenerint, in omnibus *lochiorum* ratio præcipuè habenda est, ut legitima sint: et *symptomata* in omnibus morbis puerperarum non curanda sunt, ac si essent morbi *sui generis*, sed, radice mali excisa cuncta eradicantur spontè *symptomata*: ergò, ut rectè se habeant *lochiae*, prima sit cura.

A P H O R I S M I.

+ **P**UERPERÆ convulsionibus ante vel citò post partum correptæ, nocent emetica, sanguinis autem missio utrinque maxime convenit, nisi à profluvio sanguinis convulsio oriatur.

Color

*Color sæpè et substantia placentæ, non
vana dant indicia valetudinis puerperæ.* / +

*Placentæ crassiores, duræ præsertim et
schirrosæ multo majore negotio, quam te-
nuiores et molliores extrahuntur.*

*Sanguis uterinus qui excontinenti partum
sequitur, vermiliū colore refert, et brevi
grumescit, reliquo corporis sanguini ne-
quaquàm absimilis.*

*Perperàm agunt illi qui aliquamdiū post
partum mulierem dormire vetant, nihil
enim somno, quem ipsa natura suadet, | +
præsentius est ad reficiendas vires, et ad
deleniendas perturbationes puerperii dolo-
ribus concitatas.*

*Placentâ in utero relicta post præmaturè
abjectum partum, si non satis pateat os
uteri ut manu sine injuria extrahatur, + |
minùs*

minùs periculi futurum est si naturæ committatur expulsio.

+ Placenta sæpè, non tam ex adhæfione ad uterum, quam ex ore uteri contracto ægrè extrahitur.

+ Multò tutius est placentam manu cautè educere, quam catharticis et diureticis, medicamentis expellere.

Ubi placentæ pars reliqua utero adhæreat ter quaterve singulis diebus injiciantur medicamenta emollientia.

Si quicquam post partum remanet, ejiciendum, vel alio quovis tempore inest, quod uterus expellere conetur, orificium ejus tum inferiùs prolabitur, tum etiam molle et laxum reperitur; sin autem illud post partum sursùm retrahatur et duriusculum inveniat salubritatis hoc est indicium.

Ubi

Ubi mulier à partu haud commodè purgata est, venter, et interdum crura tument: dolor atque rigor lumbos atque imum ventrem occupat: fitque interdum animi defectio. Quod ex partu febris etià cum ingenti continuoque dolore capitis infestat, scire licet in magno rem metu esse.

Pudenda mulierum nullis astringentibus lavanda sunt, intra quindecim continuos post partum dies.

Tumores alterum uteri latus juxta inguen, aliquando post puerperium dolore afficientes, ægrè nec sine prolixâ curatione sanantur; qui si fortè suppurati eruperint mulieris vita periclitatur.

Ventres mulierum à partu, dum lochia defluunt, leniter admodum fasciari debent.

Is erit lochiorum modus qui infantis, utcunque fuerit, sive suo tempore, sive præmaturè editus, sive mas, sive fœmina.

+ *Mulieres secundis doloribus à primo partu minùs quam à futuris sunt obnoxia.*

+ *Secundi dolores quos mulieres patiuntur, è grumis sanguinis in utero coagulatis, et post partum retentis plerumquè oriuntur.*

Menstruis, sive lochiis, abundantibus morbi eveniunt, et subsistentibus accidunt ab utero morbi.

Si non purgetur mulier à purgationibus partûs, morbus magnus ipsam corripiet, et periculum vitæ incurret, nisi citò curetur.

+ *Suppressio lochiorum quæ partum sequi debent, plus habet incommodi, quam mensium intermissio.*

Lochiis

Lochiis derepentè et omnino suppressis in primis à partu diebus, maximè periclitantur fœminæ nisi quamprimùm aliquòd remedium adhibeatur, humores enim in vasculis repressi, inflammationem uteri, aliaque multa mala inferunt.

Si suppressis lochiis inflammetur uterus, è brachio, potius quam è pede, mittatur sanguis.

Animi angores, mulieribus nunquam magis quam in puerperio obsunt, tum enim impedimento sunt, quo minùs effluant lochia.

Mulieres quæ prægrandes infantes enixæ sunt, sæpe continuò post partum, profluvio sanguinis laborant, quia placenta grandiores, ad grandiores attinent infantes, quorum vasa perindè atque uteri vasa, perampla sunt.

Mulieres quæ post partum immodica profluvia solent pati, sanguinem è brachio amittere, bis tervè inter utero gestandum, semèl etiam partu appropinquante, debent.

x *Mulieres quæ in puerperio immodica passæ sunt profluvia, maximos capitis dolores, et febriculositatem, complures dies experiuntur, diù manent in vultu pallor, crura etiam non rarò tumefacta sunt.*

Coeuntes citò nimium à partu, mulieres sibi lochiorum tempus malè producunt, uteri continuatâ fluxione, ex irritatione partium.

1+ *Mulieres quibus in puerperio immodica profluvia contigère, à coitu per tres totos menses abstinere debent, primisque post partum menstruis in lecto, quam maximè quiescere.*

Errant

*Errant sane qui lac mammarum per
uterum puerperarum dimitti credunt,
cum nullum sit vasculum qui deduci
queat.*

*Nequaquàm necesse est ut mammarum lac
ad uterum deferatur et indè in lochia
abeat : cum illud tantùm requiratur, ut
quod humoris redundat, mammis non priùs
admotum, ad uterum transeat ; natura
enim ita fert, nè humor locis pluribus si-
mùl erumpere soleat.*

*Astringentia quibus utuntur puerperæ
studentes mammarum formam conservare,
cum lac infanti præbere nolunt, ibi tu-
mores sæpè molestas et apostemata, præclu-
sis humorum meatibus pariunt.*

*Cum primùm mammarum apostemata
fuerint maturata satis, detur exitus humo-
ribus, nè diutiùs æquo retenti acescant,
atque*

atque ipsas glandes, et lactis vascula con-
rodant.

Tumores schirrosi mammarum, lateri
arctius adhærentes, in canculos plerumque
transeunt.

Febris lactis circa tertium aut quar-
tum puerperii diem accidere solet, cum lac
in mammis copiosius generari incipit, et
inter triduum vel quatrimum, nempe circa
nonum diem plerumque sudore solvitur; si
verò diaphoresis impeditur à frigore in-
cautè admissò, illa febris, quæ per se sa-
lutaris erat, et paucis in diebus cessatura,
in putridam periculosam mutatur.

Febres putridæ puerperis supervenientes
à lochiorum suppressione, aut imminutione,
pravorum humorum congerie gestationis
tempore cumulata, ac in partu agitata,
aut à frigore suscepto, et diætæ erro-
ribus.

Venæ-

Venæsectio in puerperarum morbis haud facile, nec nisi urgente summâ necessitate, adhiberi potest.

In morbis puerperarum acutis sanguinem detrahes, si vehemens fuerit, et quæ ægrotant ætate florenti fuerit, et virium robore valuerint.

Quotiescunque autem res in dubio sit; vis contractiva vasculorum, digito ægrotantis venæ admoto semper ante missum sanguinem sedulò tentanda est; iterumque etiam effluente sanguine.

Hæ quibus inflammatur uterus, febre calent, ægrè respirant, nec urinam reddunt, nec exonerant alvum impunè, ventris tensionem et calorem sentiunt, et in alterutrum latus decumbentibus dolores acrius intenduntur.

+ Inflammato utero laboranti sæpiùs detrahatur sanguis, fomenta, et enemata emollientia adhibeantur, quæ leniant et refrigerent sæpiùs injiciantur; cibus denique sit lenis et moderata victûs ratio; his enim solis remediis huic morbo succurritur.

Inflammati uteri multum habet periculi, tùm autem maximè cum mulieri in primis à difficili partu diebus accidit.

+ Inflammato utero adeò coarctatur ostinca, ut, si quid alieni inhæreat, nec expelli nec extrahi possit.

Inflammato utero, cathartica nunquam non nocent.

Si febris excitetur ex lochiorum suppressione venæsectio imprimis in brachio, dein fortasse in pede celebranda est.

Singultus, vomitus, convulsio, delirium, venter supra modum distentus, puerperæ, cui inflammatur uterus, repentinam mortem portendunt.

*Dum lochia naturalitèr profluunt, nunquam purgatio administranda est; periculum enim est, nè ab opere suo natura diver-
tatur.*

*Quò longiùs puerpera distat à die partûs, eò tutiùs purgatio administranda sit; et contra. Nàm experientia docuit, mulieres lochiorum suppressione laborantes, si post septimum aut nonum diem alvi fluxu cor-
ripiantur, ad plurimùm liberari: si verò primis diebus, scilicet, secundo, tertio vel quarto diarrhœa acciderit, ut plurimùm interire.*

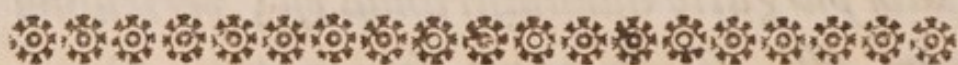
Si qui puerperio morbi supervenerint, in his omnibus adhibita vesicatoria intra

U

tres

tres primos dies periculum semper, sæpè mortem afferunt.

Evacuatio menstrualis prima, menses aliquot post partum abundantior plerumquè fieri solet, nullo tamen periculo.

DE UTERI DESCENSU.

DESCENSUS uteri, ex puerperio difficili frequentiùs fiunt.

Uteri descensus appellatur cùm in infernas partes is prolabitur; percipit obstetrix hunc pudendo obvium: laborans verò si stet erecta gravitatis pondus in pudendum incumbere. Sin vero sedeat, vel supina jaceat, vel alvum exoneret, quasi intestinum rectum premi; sin prona jaceat, urinæ difficultatem sentit, ut etiam viri congressum pertimescat.

Prolapsus uteri gravior est, et foràs procidat.

Vaginæ et uteri descensus, aut prolapsus ex relaxatione plerumquè ligamentorum rotundorum oritur.

Quando uteri non demisso sunt osculo, neque muliebris pudendi labra attingentes foràs emoti fuerint, levissimus est morbus.

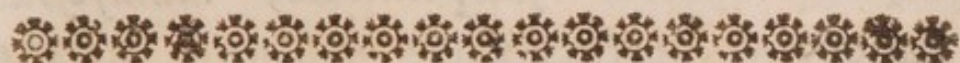
Quando uteri prociderint et foràs prodierint, et inflammatio pudenda præcipuè et sedem occupat, urina paulatim mordet; hæc contingunt si recens à partu cum viro concubuerit.

Uterus ita totaliter inversus ut reduci nequeat, si eo ipso quo contingit die, mulierem non interimat, nunquam non mortem ob continuam sanguinis fluxionem, tandem adfert.

Mulier, cui descensus uteri est, nullâ ventris ligaturâ uti, nullum onus gravius gestare aut tollere debet; si autem descensus sit diutinus, pessarium adhibeat.

Descensus uteri, omnibus temporibus, quibuscunque mulieribus, et nonnunquam etiam virginibus potest accidere; sed ut funditus invertatur uterus, non nisi ex continenti post partum accidit.

Mulieres ante prægnationem uteri descensum passæ, inter parturiendum incedere vel assurgere non debent, iisque lecto incumbentibus, faciliior et tutior fit partus.

De Schyrro et Cancere Uteri.

QUÆCUNQUE causa condensat, coagulat et exciccat glandularum humores, eadem parit schirrum : nulla non schirrum generat, aliæ tamen glandulæ aliis procliviores ad humorum coagulum. Siquandò cujusvis glandulæ humores addensati adeò lentescant, ut excerni nequeant, tum *folliculi* et vasculorum latera, quibus constat glandula, distenduntur ; hinc durus indolensque tumor exoritur, quam *schirrus* nominamus. Atque hæc postquàm inveteraverit obstructio, distensio tandèm dolorem ciet, et schirri oræ malignè rubent ; tum demùm, quia tumor iste cancerorum chelas similitudine quâdam refert, *canceri nomen* habet : ità schirri inveterata malignitas fit cancer : qui quidem dùm membranis continetur *occultus* dicitur, *ruptis*

ruptis autem lymphaticis, *manifestus* cancer.

Causa igitur remota canceri ea esse videtur quæcunque schirrum gignit ; immediata autem, ut loquuntur causa, schirrus ipse inveteratus, et *ruptis lymphaticis* exacerbatus : est itaque cancer schyrrus cujus symptomata morâ evaserunt gravissima. Utriusque sedes eadem, eadem causa, tumor scilicet cum cysti suâ, qui, si quomodo fuerit irritatus, adeò augetur, ut rumpantur lymphatica, et cuncta glandulæ vascula vehementer extendantur ; atque horum quidem folliculi *fungum* pariunt, unde magna illa vis aquosæ et cruentæ tabis, quam emittunt canceri : hi autem qui *occulti* sunt, citò fiunt *manifesti*, dum inter curandum *stimulantibus* catharticis laceffuntur. Cùm verò cancerorum verè manifestorum *rara* adeò absoluta sanatio contigit, in causa est ; vel quod *œconomiæ animalis* peritiam, quatenus præfertim

fertim circa *secretiones* versatur plenè assequi nondùm potuerimus, vel quod cancer *verus* et *manifestus* suapte naturâ sit prorsus *insanabilis* : historiâ enim morbi alicujus accuratè cognitâ, si recta medendi ratio indè non eliceatur, necesse est, aut *oeconomiam animale*m ignorari, aut eam esse morbi *indolem*, ut omninò sanari nequeat. Ergò, cum cancer plerumquè ex glandulæ alicujus exiguo tumore oriatur, ut omnibus illis formidolosis symptomatis, quæ incrementum ejus sequuntur, occurratur, *radix illa* pestis quam maturrimè extirpanda est, namque ità demùm, occluso fonte, mala hæc, quæ ex cancris manifestis profluunt, evitari poterunt.

Localis licet primò sit cancer, interjecto tamen tempore fieri potest ut indè sanguinis totus undique amnis corrumpatur ; et si quid in sanguine vitii priùs extiterit, hoc quoque *cancro* irritamento esse potest ; quarè ea medicamenta quæ
intùs

intùs assumpta, vitia sanguinis corrigunt, hìc plurimùm valebunt.

APHORISMI.

QUOTIES fungus tumorque cum cysti suâ, vel radix canceri, poterit penitùs extirpari, non ampliùs irrita erit curatio, et sanguiniquicquid vitii accresserit, huic facilè medebitur.

Ex plethorâ vasculorum totius mammæ haud secùs quam ex aliquâ glandulâ, nonnunquàm oriri possunt canceri.

Et, si continuo dolore intima mammarum stimulantur, est cur cancerum ibi nascentem magnoperè metuas.

Schyrrus in utero malum est pertinacissimum, et plura sæpè secum affert quæ morte demùm desinunt, quia præ tumore,
super-

supervacuis humoribus liber exitus non datur.

Cathartica efficaciora, si uterus schirro afficitur, nocent.

Schirrus in utero, in carcinoma immedicabile, sæpè transit.

Schirrus in utero mulierem sterilem et valetudinariam, per totum vitæ reliquum tempus reddit.

Ulceræ malâ corporis temperie orta quæ ipsum uterum, vel ejus orificium afficiunt, in cancos immedicabiles nunquàm non transeunt.

Cancer uterinus, post annos aliquot extremos inter angores et cruciatus protrahētos, quamcunque affecerit, miserè tandèm perdit.

Cancer ultrò ruptus ferè insanabilis.

Mulieres circitèr annum ætatis quadragessimum vel quadragessimum octavum, cancris magis sunt obnoxie, quàm antea, tum enim menstrua aut omninò cessant, aut justis intervallis non fluunt.

Carcinomata vel præcedunt, vel sequuntur profluvia sanguinis quæ si mulieri sexagenariæ, quam menstrua jamdudum deseruere, contigerint, mortem tandèm inferunt.

Excretiones sanguinolentæ uteri in muliere sexagenariâ, menstruales non sunt, sed excretiones potiùs symptomaticæ, et sæpè cancrum mortemque imminere indicant.

Plures fæminæ inter annum ætatis quadragessimum quintum et quinquagesimum, quam in quovis alio vitæ stadio, moriuntur.

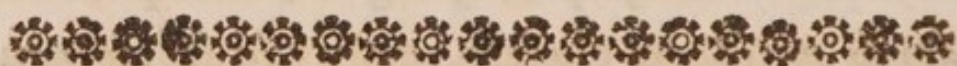
Mulieres

Mulieres coitûs expertes, rarissimè cancris uterinis afficiuntur.

In curandis cancris, morbisque etiàm aliis, febriculæ ratio est habenda, quæ hujusmodi morborum comes est non infrequens: digna est autem observatio quæ imprimis memoriæ mandetur, febres omnigenas se morbo cuilibet sæpè adungere, eamque mendendi rationem eludere, quæ, ubi febris non adfuerit, felicitèr plerumquè processère: hìc ergo, qui neglexerit febrem ægrotanti parùm profuturus est.

Cùm per *hos aphorismos* medicis potissimum junioribus, gravibus ferè et prudentibus viris literisque imbutis, concilium dare velimus, id suadente simul ipsâ, quam tractamus, materiâ, visum est *latinè* conscriptos publici juris facere; nè ea *lucina sacra*, quæ ut quodammodò retegeremus ipsa operis lex jubebat, aut *libidinosi* ad lasciviam trahe-

rent, aut *verecundi* in pudoris læsi crimen : et cum solis rei medicæ studiosis in *his arcanis* facem præferamus, ut, si quid graviùs aliquandò in *puerperiis* inciderit opem possint solertem offerre, sperare libet, nos quoque offensionis citrà periculum, utilitati publicæ non-nihìl consulisse.

*Morbos dignoscendi methodus certissima
undè curationes efficacissimæ colliguntur.*

MEDICINAM ibi debere initium capere, ubi *philosophia naturalis* finem habet, omnes uno ore, consentiunt; neque enim dubitari potest quin medicum in *physicis* solertem esse omninò oporteat : *oeconomia* autem animalis, quam vocant, nempè lex illa naturæ quâ variæ fiunt animantium *secretiones*, pars est ea *philosophiæ*
huius

hujus, quæ ad artem medicam promovendam plurimum semper contulit. Hanc igitur ut assequatur, nullus non studiosus rei medicæ diligenter operam dabit : namque is demum vere medicus est, qui quæcunque possint quoquo modo contingere, quantum fieri potest, cautus animadvertit ; nè uni dum medetur morbo graviores excitet, vitæ tamque pœnitendam potius quam exoptandam ægro conciliet.

Neminem autem latet humanum corpus contemplari licere tanquam machinam absolutissimam, cujus partes aptissimè consociantur, cujus symmetria formam exhibet pulcherrimam, et cujus ea est admiranda compages ut reciproco *fluidorum* et *solidorum* nisu et momento, multiplici officio fungatur. Atque ut plurimos motus effectusque ex hac ipsâ structurâ necessariò oriri demonstrari potest, ita morbos omnes eorumque symptomata ex perturbatis hujus machinæ

næ

næ exquisitissimæ rationibus nasci haud difficile erit evincere : nec obstabit quicquam quod incolam habeat animum nullis *materiæ* vel *motûs* legibus obstrictum. Omnes igitur oportet, qui sese student medicæ artis peritos præstare, perspectam penitùs habere hanc *machinam* ; ut, cum intelligant quibus constet partibus, quibus modis quæque partes naturaliter agant, et quas *secretiones* parent, siquando quæ illegitima, perturbato naturæ ordine, fiant, qualia sint illicò possint dignoscere : omnia enim morborum symptomata ex violatis *oeconomiae animalis* legibus nunquam non manant. Nam, quum omnia per humores ex sanguine *secretos* fiant, *secretionibus* parum intellectis, morborum naturam deprehendere nemo poterit : ex hâc nempè fonte cætera vitæ animalis munia derivantur. Quare ut peritissimus est quisque animalis *oeconomiae*, præsertim *secretionum*, ita facillimè morbi

morbi cujusvis *sedem*, *indolemque* est deprehenfurus, et proinde vitia, quæcunque inciderint, promptiffimè correcturus.

Utrique ferè valetudini *sedem* præbent fpiritus et fanguis : nam quod ad corporis partes attinet, quæ robori et motui inferviunt, has quidem chirurgorum ars jure fibi vindicat : at humores, fpiritus, fanguis, arces illæ vitæ, quos infestiores fubinde morbi occupant, et *fecretiones* inde natæ, non nifi medicorum folerti operæ rectè permittuntur. Verum enimvero, *fecretiones illas* nondum, nè peritiffimi, quidem, ita intellexerunt, ut nihil iftic defideretur : atque adeo donec exoptatum illud tandem contigerit, uno certe, nec levi et in ipsis *principiis*, defectu laborabit ars medica.

Experientia fine dubio plurimùm valet, imò perquam neceffaria eft ad artem medicam promovendam, præfertim fi
oeco-

oeconomiae animalis peritia regatur : quoniam naturae phaenomena ita demum perspicimus, si ea, quae experiendo colligimus, ritè interpretamur : atque ita demum fit medicus, si Experientiae, sive Historiae morborum notitiae, oeconomiae animalis scientiam addiderit. Et siquando, morbi cujuslibet historiâ penitus cognitâ, recta inde curandi ratio, non consequatur, *oeconomiam animale*m et maximè *secretiones* parum intelligi, suspicari saltem licet : nam talis erit in curandis morbis, quorum historiae innotuerunt, (excepto quod *casus* tulerit, neque id incassum, adsit modo perspicax diligentia) successus, qualis oeconomiae animalis peritia : quia, ut morbi *sedem* et *naturam* investigemus, et ex illis methodum curandi probam, *ratiocinatione* omninò opus est ex ipsis historiis concinnatâ, quam rectè inire non possumus, nisi prius *structuram* et *indolem*

indolem illius machinæ, quam corrigere conamur, probè intellexerimus.

Descriptiones et *diagnostica* morborum ex observatione et experientia hauriuntur : *indices* autem curationis de iis rebus, quæ experientia docuit, *argumentando* consequimur : *diagnostica* enim propriè certorum sunt symptomatum congeries, *indices* autem indè disquirendo colliguntur, habitâ oeconomiae animalis ratione : historiae adeò morborum et prudentia oeconomiae animalis semper sunt confociandæ, ut debitam artis medicæ peritiam assequamur. Qui igitur philosophiâ fatis imbutus, et oeconomiae animalis peritus, eâ, quam adeptus est scientiam, rectè utitur, accurate scilicet ratiocinando, de iis tantum rebus, quas *fida observatio*, et *impigra* nec simplex experientia docuit ; is demùm verè philosophari meritò dicitur ; atque huic soli sperare licet se non frustra quæsiturum veros curationis *in-*

dices, ex quibus ferè medicina tota pendet: his autem rationibus neglectis, frustrà disputamus et argumentamur.

Magnus ille *Hippocrates* affirmat, *naturam ipsam morbos curare*; atque id adeo verissimum esse, vel hodie licet experiri, modo consilia illius optima, et medendi rationem servare et vestigiis persequi velimus; quippe qui id semper sedulò agebat, ut eam laboranti naturæ opem afferret, quam ipsam sibi suis viribus moliri animadverteret: et hujusmodi sane diligentia indefessâ, cui mirum ingenii acumen accesserat, eam, quam hodiè suspicimus, artis medicæ peritiam consecutus est: hinc didicit, *naturam ipsam esse morborum judicem*, et idoneas adjutores nactam se vindicem præstare; imò nonnunquam nullis nè minimis quidem accersitis auxiliis.

Idem ille *Hippocrates* docet, id quod nostra quoque comprobatur experientia, eos omnes, qui *febre* laborant, et nec
medici

medici consilia, nec medicamenta adhibent, revalescere, si fortè revalescant, vel *sudore*, vel *hæmorrhagiâ*, vel *diabete* febre transmissâ. Hinc *Hippocrates* et antiqui medici primum arripuère sibi consilium, sudorem, cæterasque purgationes elicere et ciere: et ex iis, quæ sæpenuerò et feliciter erant experti, mendendi rationem optimè concinnatam posteris tradiderunt. Quod si variam naturæ, alienâ ope destitutæ solertiam in excutiendis morbis diligenter perpendamus, non esse tumultuarios et incompósitos malè se tuentis impetus; sed reverà æquabiles, et bene moderatos nifus vis illius impigræ et ingenitæ, quâ salutis suæ constanter invigilare, omnem naturam docuit *divinus rerum opifex*, facile deprehendemus. Atque hoc quoque quam necessarium sit summâ observantiâ naturam ducem sequi, et quibus modis se morbo implicitam extricare conatur diligenter animadvertere, docet;

monet simul nè quis præpropere et officioso nimis remediorum usu laborantem perturbet ; nè intempestivâ et multiplici medicinâ obruat magis quam reficiat afflictam. Illud equidem scitum et vetus verbum, *nè quid nimis*, cum in omni re sit utilissimum, tum in re medicâ præcipuè custodiendum : ille igitur me iudice, præstantissimus erit et consultissimus medicus, qui diligentissimè ad ipsius *naturæ* consilia intendit animum, et, quâ illa signa tulerit, hâc semper impigrè subsequitur.

Si novus omninò morbus aliquando extiterit, unicè sequendum erit *Hippocratis* exemplum, ut veram ejus *indolem* perspectam habeamus ; illius nempè *observandi methodo* consocianda est *de investigandis morborum naturis regula* : ex symptomatis enim primò morbum esse, deindè ejus *naturam* seu *indolem*, atque ex hâc denique curandi methodum colligimus. Et non erit fortassè alienum
huic

huic loco subjicere, tempestates esse *diversas*, quæ suos habent morbos, qui quidam novi quodammodo possunt existimari : hæ igitur tempestates, quibus hi solent se ostendere ut eximius *Hippocrates* et præclarus ille nostras *Sydenhamus* rectè admonent, diligenter erunt notandæ ; neque enim aliter in curandis morbis cujusque tempestatis propriis felici operâ sumus ufuri : notandum est porro hujusmodi morbos *varia* licet ægrotantium temperies sit corporisque habitus, certis ferè limitibus terminisque definiri, et inter se affines esse : qui igitur *epidemicus* cujusvis morbi *indolem curationemque* legitimam vice simplici fuerit affecutus, adversus *omnes* adeò profecit, ut opem deinceps longè præfentiores sit præstiturus : nam multis licet in rebus discrepent, *cognatâ* tamen curatione indigent, quippe qui *communica* causâ oriuntur : quique in paucis rem diligenter erit perscrutatus, collectis undique

undique et accuratè perpenſis ſympto-
 matis, pro eo, quod in methodo noſtrâ
 de morborum naturâ indolevè inda-
 gendâ tradidimus, conſilio, idoneus erit
 qui naturam, cauſas, curationemque
 morbi tradat, qualiſcunque tandem fu-
 erit ægrotantis, pro multiplici varian-
 tis naturæ habitu, temperies. Huic au-
 tem argumento affine illud Celfi, atquè
 adeò non prætereundem. “ Quod ſi
 “ jam incidat mali *genus aliquod ig-*
 “ *notum*, non ideo tamen fore medico
 “ de *rebus* cogitandum *obſcuris*; ſed
 “ eum protinus viſurum, cui morbo id
 “ *proximum* ſit; tentaturumque reme-
 “ media *ſimilia* illis, quæ *vicino malo*
 “ ſæpe ſuccurrerint, et per ejus *ſimi-*
 “ *litudinem* opem reperturum.”

Deſcriptiones illæ accuratæ et ele-
 gantes, quas *Hippocrates* in hitoriâ
 morborum ſcriptas reliquit, in quibus
 cujuſque morbi vel minima quæque
 phænomena delineantur, imaginem na-
 turæ

turæ exquisitissimam legentibus proponunt: eademque modo ritè perpendantur, plurimùm semper arti medicæ conferre invenientur. Quia ex illius *diagnosticis* præcipuè, adhibitis tamen simul cæteris veteribus, *nuperisque* etiam scriptoribus, qui illum potissimùm secuti sunt, facillimè morbi *indolem* assequimur. Atque ut, veram et accuratam morbi cujuslibet historiam, sive legendo, sive ex ipsâ re et observatione fidâ, nactis, investigabilis erit maximè *causa proxima et conjuncta*, ita etiam iisdem principiis utentibus, facilis erit aditu ipsa morbi *natura*; quâ tandem repertâ, non erit difficile *remedia* reperire, quibus sanabilis sanetur morbus, atque etiam insanabilis saltem leniatur.

Indefessam illam diligentiam, quâ usus est *Hippocrates*, cæterique veteres medici in explorandis et sequendis naturæ consiliis, auxit forsitan et exacuit *curta* nimis et *manca* tunc temporis *materia*

teria medica, acriorque vis remediorum, quæ iis suppetebant ; quacunque tamen causâ ortus est ille intentus observandi ardor, multum certè profuit et profuturus est omni posteritati : quoniam quas dederunt morborum admirandas descriptiones, non modo nulla unquam exuperatura est diligentia, sed, dum humana natura eadem erit, quæ olîm, quæ hodie, utque veræ erunt et certissimæ. Et si recentiores, quibus copiosior salubriorque materia medica contigit, quique sine controversiâ *oeconomiae animalis* scientiam plurimùm promoverunt : si illi inquam *Hippocratis* summam diligentiam imitari, et instituta sequi constanter perstitissent, rem medicam adeò sine dubio auxissent, ut perpauca essent hodie desiderata, etiam si egregiam illud sagacis animi acumen non accessisset : rarum enim illud et singulare non nisi paucis conceditur, adeo
ut

ut de medico, quod de poetâ dici solet,
affirmare liceat, *nascitur non fit.*

Si autem nos hodierni, novâ hac
oeconomiae animalis scientiâ et auctiore
medicinæ apparatu elati, *prudentiam*
hanc *diligentiamque* adeò necessariam in
exquirendis naturæ indiciis consiliisque
neglexerimus, et inconsultâ remediorum
administratione præcipitique officio ob-
ruamus, potius quam adhibitis, qua
ipsa docet, rationibus laboranti naturæ
succurramus; necessariò sequetur, ut
non modo non ademptis aut lenitis, sed
auctis et multiplicatis symptomatis
morbum ipsum obscuremus: idque non
sine maximo ægrotantis damno, sus-
ceptâque simul privatim ignominiâ, et
publicâ totius artis nostræ infamiâ.
Quod si iis omnibus, quæ feliciter ex-
cogitavit nostra ætas, rectè uti velle-
mus; id nullâ melius ratione fieri posse
arbitror, quam peritissimum illum du-
cem *Hippocratem*, reliquosque antiquos

rei medicæ gloriâ insignes, strenuè sequendo, imitandoque, cùm observandi modum, tùm medendi rationem, (quam illi semper ex *conjunctis* morborum *causis*, ex quibus solis curationis *indices* sumi debent, deduxere :) pro ea, quam *Hippocratis* exemplo ducti concinnamus methodo : atque hâc fane fidelitèr servatâ, licebit nî fallor, amplissimos nobis successus polliceri, et ad eam forsitan hujus artis consummationem, quam humana capit natura, paucis interjectis sæculis perveniri posse sperare.

Ex his quæ jam diximus in promptu erit cuivis ita secum statuere ; non esse profectò rem facilem, nec quemvis temerè fieri medicum prudentem et peritum ; multâ lectione, multâ animi intentione, summo labore opus esse : multa esse ediscenda, exquirenda, observanda, priusquam idonei simus futuri, qui opus illud arduum, et quod adeo ad
vitas

vitas hominum pertineat, fidenter et feliciter aggrediamur.

Quæ si ita sint, quid erit dicendum de iis, qui audactèr, ne dicam nefariè, gravissimum hoc munus arripiunt, nec prius iis studiis operam dederint, nec ea scientiæ subsidia comparaverint, quibus tota ars innititur? summa est eorum stultitia, aut summa certè arrogantia, qui, quum quæ et quanta sit illa provincia, quam *diis iratis* suscipiunt, prorsùs ignorent, successus sibi prosperos pollicentur. Quod si hi ipsi secum animis vellent perpendere, quanti sit momenti quemadmodum ars medica exerceatur, ubi *de vita agitur*, mihi quidem persuasissimum est, nunquam temerè aufuros his sacris, manus admove, priusquàm quibus modis ritè fierent fideliter didicissent.

Error sanè non levis nonnullos juniores rei medicæ studiosos occupavit, qui studiorum et laboris minimè pati-

entes, si librorum istiusmodi, qui præscribendi *formulas* tradunt, sibi undique congefferint, se satis idoneos esse ut *doctōratum* sibi vendicent, artemque capeffant, falsò credant; quoniam scilicèt isthic suum cuique ferè malo remedium accommodatur. At verò fallaces illi *empiricorum* commentarii, quibus laborat hodierna ætas, nunquam non in fraudem ducunt: his nequaquàm fidendum, sed contra tanquam perniciem secum afferentibus abstinendum; quippe qui hoc solum præstent, ut liceat cuivis impunè quovis lædere.

Si quis autem vanâ spe deceptus et huiusmodi adminiculis frētus, ausus fuerit medicinam facere, citò se miseris implicitum erroribus sentiet, et paritèr cum ægrotis, qui se arbitrio ejus permiserint, frustra torquebitur. Illud enim certissimum est, unumquodque *remedium*, quantumvis efficax, ut ægro-
tanti profit, suo *modo* et *tempore*, defi-
nitâ

nità nempè *quantitate*, certisque morbi tempestatibus administrari debere : neque id periculi, quod his neglectis oriri necesse est, sanus quisquam adire volet : ad hanc tamen scientiam non alitèr pervenire potest, quam arduâ illâ studiorum ratione, quam modo memoravimus, adhibitâ simul illâ *morborum naturam investigandi methodo*. Neque hoc tantùm commodi, ex his quæ de *investigando* tradimus, affecuturi sumus ; quum methodus nostra, non solum *veram morborum indolem* retegat, certamque *curandi rationem* ; sed etiam *ipsorum medicamentorum* paritèr vires propriamque naturam, modo sedulo quis advertat animum, ut eâ rectè utatur, patefaciat. Virtus enim five potentia cujusvis medicamenti nihil est, nisi *vis* illa quâ *proximam morbi causam* extirpare valet, qui quidem effectus ex repertâ prius morbi *naturâ* seu *indole* maximè dignoscitur ; et variæ virtutes diversorum medicamentorum,

sunt

sunt gradus tantùm ejusdem vis ita cognitæ : unde sequitur ut actus directos et indirectos ; et *vim* eorum *positivam* simul et *comparativam*, deprehendamus. Quod si fieri possit ut unum omnium morborum remedium reperiatur : huic quoque ut *sua sit dosis suum tempus* necesse erit, quæ penitùs assequi nemo nisi hâc ipsâ, quam monstramus ratione poterit : atque hoc sanè unicum est reverà ARCANUM MEDICUM. *Panacea, Nostra, Specifica*, et quicquid hujusmodi nonnulli crepant, sine hâc peritiâ absolutissimâ, quâ *ipsam dosin* ipsumque morbi *tempus* attingimus, plerumque sunt perniciosissima. Huic autem sententiæ nostræ doctus ille BOERHAVIUS, medicus nuper celeberrimus, adstipulatur. “ Nec speciosos medicamentorum titulos morbis addidi. Cur ? “ nihil arti exitiale magis novi ; neque “ vero ipse ullum cognosco, quin *solo* “ *tempestivo usu* tale fiat.” *Epist. Aph. præf.*

præf. Promiscuus scilicèt et temerarius medicamentorum usus, ubi quid gravius inciderit, non, nisi mero fortunæ lusu prodesse potest. Quamquam in multis sæpè morbis, si medicamentum alienissimum fuerit alienissimo tempore administratum, ut norunt omnes, vis ipsius naturæ utrumque, tam medicum quam morbum, vicit: hoc tamen non est *sanare*; nec crimen ignoratæ artis diluit, quicquid natura propriis viribus effecerit.

His ità quasi munitâ viâ, veniemus aliquando ad ipsum *de indagando morbo consilium*; hoc autem ordine quam maximè perspicuo jam proponemus præmissâ *Scheffleri* sententiâ luculentâ, et cum proposito nostro adeò conjunctâ, ut ipsius potissimùm verbis ordiri libeat.

“ Ut *rationalis* medicus curativis
 “ scopis satisfacere, materias medicas
 “ invenire, inventis rectè uti valeat:
 “ non satis erit vires custodire et mor-
 “ bificas

“ bificas caufas amovere, fed et morbi
 “ *speciem*, et *locum affectum* exquisitè
 “ *cognitum* habeat, neceffe eft.” Hæc
 “ SCHEFFLERUS.

Ad fanandum morbum quemlibet
 certa ipsius morbi et aptiffimi remedii
 cognitio perneceffaria eft, fieri enim
 non poteft ut fanetur morbus fecundum
 artem cujus natura latet *artificem* ; quâ
 quidem parum fcientèr exploratâ, mul-
 torum sæpe medicorum periit labor et
 fedulitas ; utpotè qui, ex fymptomatibus
diagnosticis nihil fermè nifi *nomen* morbi
 collegerint, dum *secundariis* et *fortuitis*
 fymptomatibus tanquam *monitoribus* in
 curando ufi funt : quum vera morbi na-
 tura rectiffimè femper ex *diagnosticis*
folis quærat, et illorum indiciis freti,
indicationes verè curativas, morbi re-
 medium indigitantes, inveniemus : et
 cum hæ Indicationes, ex ratiocinatione
 de naturæ *phænominis* factâ colligantur,
 ut quisque maximè *oeconomiam animalem*
 exploratam

exploratam habet, ita facilimè morbi alicujus naturam vel *indolem* intellecturus est; nequè enim nisi penitùs, intellectâ oeconomiâ animali, et *sede* etiam morbi, possumus de *causis*, *signis* et *symptomatibus* morborum *ita ratiocinari*, ut eorum *naturas* vel *indoles* deprehendamus, et indè fidas et certas *curationis indicationes* deducamus: “ Facilius autem omnium interiorum morbi curationesque in notitiam venient, si prius eorum *sedes* breviter ostendero.” *Cels. l. 4. c. 1.* Hæc igitur quæ sequuntur pernoscere oportet, ut rectè intelligatur ipse morbus; scilicet,

1. *Causam proximam*, et morbum semper concomitantem. 2. *Sedem*, partesque vitiatas; 3. *Meatus* per quos malum progreditur; 4. *Signa* ejus *inseparabilia*: 5. *Symptomata*, quæ morbo cuiquam adesse solent; 6. *Singula symptomata*, discretim ita ut internos-

noscantur: in his rebus præcipuis, quo minùs quis erraverit, eo feliciùs morborum *curationi* operam navabit; his enim rectà itur ad *sanationem*.

Nihil autem magis est necessarium quam, ut *morbis* et *symptomata* internoscantur, nec levis impendenda est huic rei diligentia; hic enim nonnulli fermè omnium seculorum, ex iis etiam qui inter doctissimos habebantur, alucinati sunt: et hujus rei sanè inscientia, *maximo*, si non solo, impedimento est, quo minùs medici sæpè *veram* morbi alicujus *originem* deprehendant, cum id esse *morbum ipsum*, existiment, quod nihil aliud est quam morbi *symptoma*: imo fortassè, ab ipso morbo longè adeo abest, ut ne quidem signum *characteristicum* sit morbi, sed *symptomatis tantùm symptoma*: dantur enim ea persæpè symptomata, quæ non ex *proxima* et *semper adjuncta causa* morbi, sed ex priore aliquo symptomate enascuntur,

cuntur, usque adeo consulto opus est, ut *proximam et immediatam causam, symptomata vera et secundaria* ritè inter-
noscas.

Exemplo fit *dolor dentium*: essentia hujus morbi genuina, *carie absente*, est perioestii distensio violenta ab humore aliquo facta, unde hujus membranæ forma situque vi permutatis, *molestia* excitatur gravissima, quæ quidem non est ipse morbus, sed morbi *diagnosticon*, et humor iste à quo fit molestia *morbus est*; si qua verò *inflammatio, febris, vel genarum tumor* sequitur, harum nullum est morbi *diagnosticon*, sed ex molestia oritur, quæ ut diximus est *diagnosticon* vel signum *characteristicum* morbi, illorum unumquodque est *symptoma symptomaticum*.

De *Diagnosticis* Morborum.

Morborum signa *characteristica* quæ *diagnostica* vocamus, ea sunt, quæ ab initio adfunt, et eodem ipso quo morbus tempore nata, quasi una adolefcunt, confenescunt, et decedunt. Et hæc sola sunt *certa* morborum signa; alia signa, five symptomata quæ morbum non immediatè fequuntur, ejusque *effectus proprii* non funt, quippè quæ non femper adfint, *fallacia* funt, quibus fides minimè habenda eft, et quæ in errorem duxerunt aliquando homines doctiffimos. Signa igitur hæc *fallacia*, inter *propria symptomata* aliqujus morbi non funt numeranda, fed inter *fecundaria* fcilicèt provenientia ex quodam *proprio* symptomate, et nimirum funt symptomata symptomatum; *vera* enim et *propria diagnostica* morbi cum illo paritèr initium et finem fortiuntur, paritèr maturefcunt, confidunt,

et

et evanescent; et ex his signis, indicationes curativæ omninò colligendæ sunt.

De Symptomatis Morborum.

Quod ad symptomata alicujus morbi attinet, imprimis symptomata *universa* ab ipso morbo cautè discerenda sunt, *singula* deindè inter se *distinguenda* sunt; id est, ea quæ continuò ex morbo oriuntur et simul vanescunt, ab iis *distinguenda* sunt, quæ non morbus ipse, sed ejus symptomata tantum pepererunt. Et ea symptomata quæ usque ita morbo adhærent, ut simul nascantur, simul decedant, sicùt supra observavimus, *sola certa* morbi sunt *indicia*.

Ut exemplo familiari autem, dilucidior fiat hæc res, eodem quo supra iterùm utamur, scilicet *dolore dentium* :
hic,

hic, *molestia* præcipuum est et gravissimum symptoma, non tamen ipsius est morbus, nec morbi causa, imò haud simplex symptoma est, quandoquidem ab eâ, alia etiam nasci solent, nempe *febris, inflammatio, genarum tumores* et hujusmodi, præsertim si *molestia* fiat acerrima, quæ quidem, cum ex *molestiæ* acerbitate proveniant, symptomata sunt symptomatis tantùm; *febris* porro, et *inflammatio*, &c. Nec totaliter, nec ex parte, dentium *dolorem* pariunt; *dolore* enim dentes possunt, absque his, idque sæpissimè evenit: *tumor* autem neque simul cum morbo oritur, neque confidit, imò non semper adest, neque est ejusdem generis atque *humor* molestiam exciens; sed solum symptoma est hujus morbi, vi molestiæ excitatum, et partium consensu humorumque affluxu conflatum.

Jam

Jam tandem, uti speramus, ob oculos ita perspicuè posita est *naturam* et *causam* morborum investigandi methodus, explorando scilicet *sedem*, *partesque affectus* ; et dignoscendo *diagnostica*, et symptomata *fortuita*, ut manifestè pateat, quam necesse sit, non tantum diagnostica et symptomata, à *morbo*, sed hæc, etiam ab illis, rectè distinguere : hinc autem quæ potissimùm remedia adhibenda sint, ad sanandum quemvis morbum melius judicari potest ; neque sanè prius speranda est sanatio, quàm penitùs *cognoscatur morbus*.

Atque hoc quidem pacto cujuslibet morbi natura, causa, et curandi ratio investiganda est : ea enim est omnium morborum analogia, et similitudo quædam admiranda, ut unius morbi naturâ penitùs exploratâ, plurium simul eâdem operâ naturæ recludantur ; *scientia* adeò *generalis ex particulari disquisitione* oritur, et cujusvis morbi indolem seu

naturam affecuti, plurimorum simul, quale sit cujusque ingenium, et quæ sit optima medendi ratio, docemur.

Ex hac etiam methodo, dum morbum perscrutamur, ea simul discimus *indicia*, per quæ sola, fidentèr de morbo prognosticare licet, *hoc est, quis casus ægrotum maneat prædicere* ; id autem rectè fieri non potest, nisi, exploratâ morbi naturâ, ejus quantitas et vis, simul cum robore naturali ægrotantis, et medicinæ virtute, quasi trutinâ suspendatur ; prognostica igitur non nisi ex disquisitis morbi *diagnosticis*, possunt colligi ; ex quibus, *qualis quantusque* sit morbus, *quantæque* simul ægrotantis vires comperimus. Porro, ut hâc methodo medicinarum quoque vires, efficaciamque docemur ; ita ipsæ medicinæ lucem referunt, et magnâ ex parte judicium de morbo obfirmant, sicut *Hippocrates* scientèr dixit. “ Medicina est morbi index.”

Hâc

Hâc igitur methodo morborum omnium, quibus humanum corpus unquam tentatum est, vel tentari potest, *naturam* investigamus ; et siquando novus, et adhuc in auditus morbus enascatur, hâc *naturam*, vel *indolem* ejus enucleatam habebimus, hâc quibus remediis sanari poterit, discemus ; *morbum enim dignoscere est sanationis principium.*

Optimus fermè quisque medicus eam morbos curandi methodum quæ indicationibus deductis ex *perspectis causis conjunctis* nititur, comprobavit. Harum autem causarum cognitionem, nemo sine diligenti et assiduâ observatione, et recognitione *phænomenorum* istorum quæ singuli suis temporibus morbi exhibere solent, potest assequi : quicunque igitur *historias* morborum percalluerit, eorum etiam *naturam* seu *indolem* hâc methodo investigare poterit ; nam manca foret ars medica, nisi *physica scientia historica morborum cognitioni* accedat, nempe,

Alterius sic altera poscit opem, ut hâc rectè uti absque illâ nequeamus : et quo plenius oeconomiam animale, et præsertim secretiones, perspexerimus, eo certius et facilius morborum naturam vel indolem expiscabimur.

“ *Omnis enim philosophiæ difficultas in*
 “ *eo versari videtur, ut à phænominis*
 “ *motuum investigemus vires naturæ, de-*
 “ *inde ab his viribus demonstremus phæ-*
 “ *nomina reliqua.*” Hæc est magni
 NEWTONI observatio. Ità mutatis mu-
 tandis confido, et datis cujusvis morbi
 symptomatibus, ejusdem etiam *natura*,
 his modis investigandi facilè erui et ex-
 plicari potest.

Hinc perspicuum est, rationem fa-
 nandis cujusslibet morbi facilimam, na-
 turæ maximè consentaneam, usuique
 accommodatissimam, ex *perpetuis* mor-
 bi symptomatis et *effectibus* elici posse.
 Intereà vero dum id agitur, oportet
 usque meminisse summa opus esse dili-
 gentiâ,

gentiâ, ut rectè semper *distinguantur* symptomata inter se; nè, dum *vera* morbi alicujus *diagnostica* colligere studemus, *spuria* quædam indicia, five ut ita dicam, *signa secundaria* et symptomata symptomatum, obtrudant se nobis, adeo ut *genuinis diagnosticis* annumerentur; id enim si fiat, frustrâ ferè veram naturam indolemque morbi sectamur, et operam, quod aiunt, oleumque perdimus; sed his *monitis* diligenter adhibitis morbum ipsum cum suis symptomatis, et utrorumque causas facilè consequemur: et exploratâ semel naturâ morbi, quem sanandum suscepimus, quantumvis varia sit et multiplex symptomatum species, nulla restat de curandi ratione difficultas.

Quæquidem recta curandi ratio cum ita constet, talis erit successûs spes admittenda, qualem, ex comparatâ naturâ indolemque morbi cum potentiâ medicamentorum deducere potuerimus.

Quod si jam compertum habeamus, vel *usu* possimus reperire, quibus potissimum modis, ea quæ adhibemus medicamenta, sint actura, indè docebitur, quando hujus vel illius *methodi*, hujus vel illius *medicamenti* tempestiva maximè sit administratio ; et cur cuique sit insistendum aut superfedendum : quæ quidem res ferè *summam artis medicæ complectitur*.

Quoniàm ea ferè omnia, ex quibus hanc nostram methodum investigandi et explorandi morborum naturam concinnavimus, passim disjecta per diversos diversorum operum locos, apud *Hippocratem*, *Celsum*, *Lommiu*, *Boerhaviu*, *Sydenhamu* aliosque scriptores de re medicâ celeberrimos, nec dum diligenter, quod sciam, conquisita fuerint et in unum locum certumque ordinem digesta : atque ut hoc causam fuisse præcipuam, cur *monita* tam præclara atque utilia delitescerent quodammodo adhuc
usque

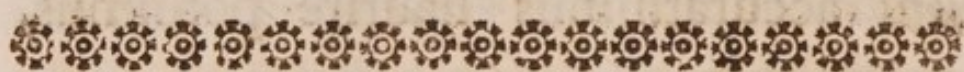
usque diem, nec eâ, quæ par erat, diligentia perenderentur; meritò censeripotest; ità me olim impulit ut eâ, quâ poteram, fide et industriâ, in unum *opusculum* colligerem, quod nunc publici juris libens facio. Et quod mihi adeò per complures annos medicinæ operam danti feliciter processit, id aliis quoque ejusdem disciplinæ studiosis, non invitus commendo. Quippe quibus non minus profuturum esse, modo rectè utantur, prorsùs confido: cum, ut dignoscatur morbus et inde curandi ratio instituatur: ut viribus medicamentorum cognitis, inde dosis justa, et tempestivus usus, pro diversâ cujusque morbi indole vel ejusdem varietatibus, statuantur, totum ferè medici officium complectatur.

Hæc igitur methodus investigandæ omnium morborum *indolis*, cum sit naturæ rationique maximè congrua, et rectà ducat ad absolutam hujus artis
peritiam

peritiam non immeritò dici potest *clavis* illa *dominatrix*, quâ peritissima *Æsculapii* adyta referantur. Sed ut ab ægrotantibus symptomata morborum, ex artis et prudentiæ legibus ad usum possimus colligere memoriæ infideat, non tantum opus esse ut humani corporis *structuram*, et *secretiones* ejus intelligamus, sed ut *historias* morborum, quas conscripserunt veteres, calleamus: nam symptomata, ea nempe inquam quæ maximè morbi naturam indolemve indicant, non adeo eludunt oculos, quod planè aut desit ingenii acumen, aut oeconomix animalis leges ignorentur; sed et hinc quoque maximè, quod hujusmodi scripta *veterum* à limine tantùm salutasse plerique videamur. Imò etiam, arbitror, in morbis *distinguendis* non rarò fallimur, adeo ut nec à morbo morbus internoscatur, nec ab ipsis sæpè sui ipsius symptomatis ritè secernatur; quia scientiam hanc perfectè absolutam, quam

quam ex *veterum medicorum descriptionibus* accuratissimis haurire potuimus, negligamus.

Hanc morborum *naturam* seu *indolem* investigandi methodum, quam ex optimis auctoribus dudum collegi, propter eam quam mecum institueram mendendi rationem, omnibus iis morborum *historiis*, quarum auctores causas certas, signa et symptomata ritè descripserant, et diversas ejusdem morbi species accuratè distinxerant, omnibusque iis morbis et eorum *singulis phænominis*, quorum curationi ipse interfuerim, sedulò semper accommodavi : et cum plurimùm utilitatis ipse inde perceperim, nullus dubito quin hi omnes, qui eâ quâ par est *diligentia* his institerint vestigiis, id commodi sint inventuri quod ægrotantibus profit, sibi ipsis satisfaciat.

*Consilium apprimè necessarium in
dubiâ præsertim re, quò tutò semper
SANGUIS MITTATUR.*

EVACUATIO sanguinis incisâ
venâ missi, in iis *febris* curan-
dis, quæ cæteris *graviditatis* aut *puer-*
perii ægrotationibus nonnunquàm su-
perveniunt, plerumquè necessaria est ;
hanc autèm evacuationem simul et se-
mèl copiosè fieri debere inter *istiusmodi*
febres haud facilè conceditur, cum ple-
rumquè per inter capedines æquè uti-
litèr et multò tutiùs sanguis potest qua-
sì intercisè detrahi : idque mihi in hâc
urbe celeberrimâ latè quadantenùs ar-
tem medicam exercenti, plus triginti
annorum usus comprobavit. Imò verò
in quibuscunque *febris*, sicùt ego ex-
istimo cauto opus est maximo, nè *copia*
fan-

sanguinis larga uno tempore mittatur, quoniam effectus idem, si interpositis intervallis fiat, *plerumquè* sequatur; et iis incommodis, quæ temerè effuso sanguine oriuntur, difficilè sit mederi.

Sanguinis quidem missionem, in *omnibus febribus* curandis præcipuum esse remedium, inter omnes convenit; quæ verò ut idoneo tempore et ad justam mensuram fiat, ratione habitâ et *roboris* ægrotantis et *vi contractivâ* vasculorum, limato opus est judicio: *experientia* enim quotidiana docet, plurimùm nunc boni nunc mali indè provenire, nec ubi profutura sit, ubi obfutura evacuatio satis semper constat. *Regulam* igitur *de venæsectione* tutò peragendâ, quæ me nunquam fefellit, quamque ideò observatu dignissimam censeo, sub *dubiis* præsertim *indicationibus*, lubens impertiar.

Diminutio autem *quantitatis* sanguinis, et *momenti* auctio præcipuos esse venæsectionis effectus, inconfesso est;

sed nè ægrotantis vires simul immi-
nuantur cautio est, quod quidè̃m futu-
rũ sit necnè ante rem peractam dig-
noscere, is est nodus, ut censeo, non-
dũ adhuc planè expeditus. Atque si
ex misso sanguine ægrotanti vires defe-
cerint, et sanguinis adaucta fuerit *copia*
quæ imminui debuerat, idque non rarò
fit, maxima sequentur incommoda, et
parũm valebunt *potiones cardiacæ*, ad
vires, intempestivè effuso sanguine lan-
guentes, reficiendas.

Bellinus abundè satis demonstravit
momentum sanguinis per venæsectionem
et *augeri* et *diminui* posse, causasque
utriusque effectus addidit. Docetque
idem præsentes ægrotantis vires, sive
quantitatem sive qualitatem sanguinis
respicias, esse considerandas, nullibi ta-
mèn, quod ego sciam, in hâc re *judi-*
candi methodum planè tradit.

Methodus autem, quam unicè certam
inveni, et quam iis qui præceptis se
meis

meis tradiderint commendo hæc est. Quandocunque sanguinem mitti jufferis, in *rebus* præsertim *dubiis*, digito ægrotantis venæ continuò ab incisâ venâ admoto observandum fortiores an languidiores, *effluente* sanguine, fiant ictus, idque ex solâ unciâ permisâ observatione sedulâ dignoscatur; si *fortiores* fiunt ictus, tutò potes pergere; sin minùs, vel si languidiores fiunt, incommodis afficietur maximis ægrotans, nisi statim desinatur: nam, cùm cor detracto sanguine debilitatum ad *momentum* sanguinis sustendandum minùs sufficiat, residui sanguinis *lentos* augebitur, et *secretiones* impiedientur, quæ sanguinis *quantitati* incrementum, *qualitati* vitium, cum omninò aliud desideretur, scilicèt, ut *diminutâ* quantitate emendetur *qualitas*, non finè summo ægrotantis damno ferent.

Sanguinis autèm precedente systole impulsus motus, vi arteriarum *restitutivâ*

continuatur, id est, vi *elasticâ tunicarum*
 membranacearum, *contractivâ* muscu-
 losarum, atque hæc quidem vis ea est,
 ut interiora vasculorum indè fiant undi-
 que contigua, ubicunque aliquamdiu
 non impellatur sanguis, et semper ita
 se haberent, absque sanguine *quò* con-
 tinuo circumagitur; quotiescunque igi-
 tur abundantior fuerit sanguis, et præ
lentore simul majori molimine propel-
 latur, eò difficilius arteriæ jam magis
 repletæ restituantur, et quam ex *restitu-
 tione præcedentis* cujusque pulsus vires
 succedentis omninò pendeant, talis *pul-
 satio* sequetur qualis præcefferit *restitu-
 tio*: cùm tamen major sit sanguinis
 quantitas, quam fert natura, eundem
tangenti sensum exhibet, ac si legitima
 sanguinis quantitas per arctam nimis et
 contractam canalem protruderetur, vel
 pondere quodam superincumbenti, ar-
 teria comprimeretur: ità fit, quem di-
 cimus *depressum* vel *compressum pulsum*;

et

et quum depressus pulsus vel ex plenitudine et *lentore*, vel ex *inanitate* et *languore* fieri possit, plurimum intererit ut antè *vim* vasculorum *contractivam* tractando et diligentèr animadvertendo *explores*, quam minimum sanguinis detrahatur in morbis plerisque tam acutis quam chronicis, et ubi depressus *sit pulsus*, sive ex *lentore* et *plenitudine*, sive ex *inanitate* et *languore*, præsertim ubi parum certæ sint mittendi sanguinis indicationes.

Hanc igitur regulam, quam solam esse *certam* affirmare ausim, et cujus *præstantiam* experientia probavit multa, non possum non vehementèr tanquam fidam ducem commendare, quotiescunque res in *dubio* fuerit; eamquè multò utiliore inveniuntur iri, quam primò crederetur persuasum habeo: illud autem certò scio mihi maximo semper usui fuisse in operâ ægrotantibus præstandâ: Siquandò etenim in *ambiguo* sit,

fit, an venæsectionem indicationes postulent, hâc adhibitâ regulâ, tutò tentari potest, forsàn ad ægrotantis commodum; certè finè ullo periculo, cùm nunquàm, si vel *levissimæ* adsint *indicationes* venæsectione opus esse, sit cur ex unciâ sanguinis unicâ detractâ damnum aliquod timeatur.

F I N I S.

E R R A T A.

P. 35, l. 11. pro eruptione, lege *secretione*.

P. 41, l. 9. lege *rumpuntur quasi*.

P. 77, l. 4. lege *medicamenta purgantia*.

